

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS STUDIJŲ KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Donata Balandienė

**SOCIALINIO PEDAGOGO DARBO UGDANT MOKINIŲ SOCIALINIUS
ĮGŪDŽIUS GEROSIOS PATIRTIES ANALIZĖ**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovas –

doc. dr. Darius Gerulaitis

2016

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas.....	4
<i>1 skyrius. SOCIALINIŲ GEBĖJIMŲ IR SOCIALINIO PEDAGOGO VAIDMENS UGDANT MOKINIO SOCIALINIUS ĮGŪDŽIUS TEORINĖ ANALIZĖ</i>	8
1.1. Socialinių įgūdžių teorinės koncepcijos ir modeliai	8
1.2. Socialinio pedagogo ugdant mokinio socialinius įgūdžius vaidmens analizė	14
<i>2 skyrius. MOKINIŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS REMIANTIS SOCIALINIŲ PEDAGOGŲ PATIRTIMI: TYRIMO REZULTATAI</i>	22
2.1. Tyrimo metodika.....	22
2.2. Respondentai.....	23
2.3. Tyrimo rezultatai.....	23
Išvados	42
Baigiamojo magistro darbo projektinė dalis.....	44
Literatūra	50
Summary.....	56
<i>PRIEDAI</i>	57
Empirinio tyrimo subkategorijos	Error! Bookmark not defined.
Ekspertų apklausos anketa.....	Error! Bookmark not defined.
Ekspertų apklausos duomenys.....	Error! Bookmark not defined.
Operacionalizacijos schema	Error! Bookmark not defined.
Interviu klausimai	Error! Bookmark not defined.
Interviu apklausos duomenys	Error! Bookmark not defined.

Magistro darbo santrauka

Socialinių įgūdžių ugdymas yra labai svarbus mūsų kasdieniniame gyvenime. Šių gebėjimų yra mokomasi nuo pat pirmųjų gyvenimo dienų ir jie yra tobulinami visą likusį gyvenimą. Iš pradžių socialinių įgūdžių vaikas mokosi savo pirmojoje ir pagrindinėje institucijoje – šeimoje, kaip žinia vėliau pradedamas lankyti darželis, mokykla kur įgyti gebėjimai yra tobulinami ar mokomasi naujų.

Darbe yra išskeltas tikslas – pateikti socialinio pedagogo darbo ugdant mokinių socialinius gebėjimus gerosios patirties analizę. Vadovaujantis šiuo tikslu išskelti tokie uždaviniai: taikant teorinę analizę, išnagrinėti socialinių įgūdžių formas, ugdymo metodus bei atskleisti socialinių pedagogų vaidmenį ugdant mokinių socialinius gebėjimus, taikant interviu metodą atskleisti mokinių socialinių įgūdžių ugdymo formas remiantis socialinių pedagogų darbo patirtimi, taip pat taikant turinio analizę atskleisti mokinių socialinių gebėjimų ugdymo metodus, formas struktūrą bei taikant ekspertų vertinimo metodą patvirtinti turinio analizės metu identifikuotų kategorijų patikimumą, remiantis tyrimo teoriniais ir empiriniais duomenimis pateikti projektą skirtą mokinių socialinių įgūdžių gebėjimams stiprinti.

Empirinio tyrimo išvados rodo, kad į mokinių socialinių įgūdžių ugdymo procesą būtina įtraukti tėvus, kurie geriausiai pažįsta vaiką, yra atsakingi už jo ugdymą bei yra nepamainomi pagalbininkai specialistui. Taip pat akcentuojama grupinių socialinių veiklų nauda, pabrėžiama individualių konsultacijų reikmė socialinių įgūdžių ugdymui. Pastebima mokinių kultūros, pagarbos, savęs pažinimo ir vertinimo, konfliktų sprendimo ir emocijų valdymo socialinių gebėjimų stoka. Taip pat įvardijamas naujų socialinių įgūdžių programų bei specialisto padėsiančio įgyvendinti socialinių įgūdžių programas poreikis.

Esminiai žodžiai: socialiniai įgūdžiai, socialinis pedagogas, socialinis darbas su šeima, socialinis grupinis darbas, individualus socialinis darbas.

Ivadas

Tyrimo aktualumas ir mokslinė problema. Pastaraisiais metais mokinių socialinių įgūdžių stoka dažnai minima žiniasklaidoje, apie tai viešai kalba mokytojai ir patys mokiniai. Vis labiau akcentuojama kultūros ir pagarbos stoka aplinkiniams.

Pasaulio sveikatos organizacija (cit. Sturlienė, 2007) socialinius įgūdžius apibrėžia, kaip asmens gebėjimą prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, t.y. individų gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis. Tai tokie gebėjimai, kurie jauniems žmonėms padeda išlaikyti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai jie susiduria su gyvenimo realijomis. Siauresne prasme, socialiniai įgūdžiai įvardijami, kaip individo įgūdis tinkamai sąveikauti ir bendrauti su aplinkiniais žmonėmis įvairiose susiklosčiusiose situacijose (Wallace, 2009).

Taigi, kaip matyti iš paminėtų apibrėžimų, socialinių įgūdžių ugdymas yra labai svarbus mūsų kasdieniniame gyvenime. Šių gebėjimų yra mokomasi nuo pat pirmųjų gyvenimo dienų ir jie yra tobulinami visą likusį gyvenimą. Iš pradžių socialinių įgūdžių vaikas mokosi savo pirmojoje ir pagrindinėje institucijoje – šeimoje, kaip žinia vėliau pradedamas lankyti darželis, mokykla kur įgyti gebėjimai yra tobulinami ar mokomasi naujų.

Mokykla pirmiausiai yra suvokiama, kaip formalus švietimo teikėja. Pastaraisiais metais vis labiau yra akcentuojama Geros mokyklos koncepcija, kurioje pabrėžiamas, asmenybės augimas ir saviraiška, besimokanti bendruomenė, dialogas, mokymosi visą gyvenimą principai¹. Geros mokyklos koncepcijoje taip pat pažymima, kad mokyklose mokymasis turėtų „socialėti“, tai reiškia, kad mokiniai mokosi partneriškai, grupėse, komandose, įvairiose socialiniuose ir virtualiuose tinkluose. Mokykla skatina asmenybės augimą: mokiniai suvokia save kaip asmenybes, pasitiki savimi, adekvačiai ir kritiškai vertina realybę². Šie paminėti faktoriai yra socialiniai įgūdžiai. Tai dar kartą parodo, kad jų lavinimas yra neatsiejamas ir reikalingas kasdieniniame gyvenime, į juos yra orientuojamasi kuriant saugią ir lanksčią šiuolaikinę ugdymo instituciją. Šiuo metu mokyklose socialinių gebėjimų ugdymas daugiau yra realizuojamas dorinio ugdymo, pilietinio ugdymo, kūno kultūros pamokose. Daugiausiai pastarųjų gebėjimų ugdymu mokyklose rūpinasi socialiniai pedagogai, kurie juos lavina kryptingose socialinių įgūdžių grupėse, teminėse pamokose, dirbdami individualiai su mokiniu. Daugelyje mokyklų vienaip ar kitaip yra įgyvendinamos ir specialistų sukurtos socialinių įgūdžių ugdymo programos skirtos įvairaus mokyklinio amžiaus vaikams.

Socialinių įgūdžių ugdymas mokyklose yra apibrėžtas ir formaliai, t.y. nuo 2007 – 2008 mokslo metų socialinė veikla privaloma visiems 5 – 10 (I – II gimnazijos kl.) klasių mokiniams

¹ Mokyklos vertinimo rodikliai, pagal Geros mokyklos koncepciją, www.nmva.smm.lt/wp.../02/Geros-mokyklos-vertinimo-rodikliai.docx (žiūrėta 2016-04-24).

² Geros mokyklos koncepcija, Ruškus ir kt. (2013).

ir skiriama ne mažiau kaip 5 valandos per metus. Ši veikla yra orientuota į socialinių ryšių kūrimą, stiprinimą, pilietiškumą, visuomeninio konteksto suvokimą, atsakomybę ir kt. (Zaleskienė, 2008).

Lietuvos mokyklos savo nuožiūra pasirenka, kiek valandų per metus skirs mokinių socialinei veiklai. Pavyzdžiui, Šiaulių mieste yra įgyvendinamas projektas „Socialinių kompetencijų ugdymo sistema Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklose“, orientuojamasi į kūrybiškumo, socialinės veiklos ir pagalbos stiprinimą.³ Nors socialinė kompetencija yra platesnė sąvoka už socialinių įgūdžių apibrėžimą, tačiau pastarieji yra socialinės kompetencijos sudedamoji dalis.

Socialinių gebėjimų ugdymas plačiai yra aptariamas ir mokslinėje literatūroje. Šniras ir Malinauskas (2005, 2006a, 2006b, 2009), savo darbuose nagrinėjo mokinių socialinių įgūdžių raišką, didesnę dėmesį skirdami situacinių socialinių įgūdžių ugdymui. Savo darbuose autoriai pažymėjo, kad taikant pedagoginio poveikio priemones matomas teigiamas socialinių gebėjimų pokytis. Nagrinėdami bendrojo lavinimo ir jaunimo mokyklų mokinių įgūdžius, nustatė, kad bendrojo lavinimo mokyklose vaikų socialiniai įgūdžiai yra aukštesni, nei jaunimo mokyklų mokinių, skiriasi jų gebėjimas bendrauti, bendradarbiauti, pažinti save, prašyti pagalbos. Malinauskas (2011b), taip pat nagrinėjo mokinių socialinių įgūdžių panašumą ir skirtumą tarp skirtingų lyčių, jo metu nustatė, kad merginų situaciniai įgūdžiai yra geresnis, nei vaikinių, jos geba lengviau pradėti pokalbį, atsiprašyti, sakyti komplimentus, išreikšti savo jausmus. Vyšniauskytė-Rimkienė (2008, 2007, 2006) taip pat gilinosi į mokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių plėtojimą, ugdymą, taikant socialinių gebėjimo modelius ar programas, savo darbuose nustatė teigiamą pokytį mokinių elgsenai. Gudžinskienė (2011), nagrinėjo socialinių įgūdžių ugdymo organizavimą bei analizavo tėvų ir pedagogų požiūrį į mokinių socialinių gebėjimų raišką. Autorė savo išvadose pabrėžia, kad mokiniai stokoja socialinių įgūdžių, šeimoje skiriama nepakankamai dėmesio jų ugdymui, akcentavo nepakankamą tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą pastarąja tema.

Rudeliūnaitė, Paigozina (2009), Samašonok, Gudonis (2007) analizavo globos namuose ir pilnose šeimose gyvenančių vaikų socialinius gebėjimus, autoriai atkreipė dėmesį, kad mokyklose skiriamas nepakankamas dėmesys pastarųjų mokinių gebėjimams lavinti.

Socialinių įgūdžių ugdymo programas ir jų taikymą praktiškai nagrinėjo Whetson, Gillmor, Schuster (2015), Albrecht, Mathur, Jones, Alazemi (2015), Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor, Schellinger (2011), Harrell, Mercer, DeRosier (2008), savo darbuose jie patvirtino, kad pastarosios programos turi teigiamą poveikį socialinių gebėjimų stiprinimui.

³ Minkuvienė, E. (2014). Socialinių kompetencijų ugdymo sistema Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklose, <http://www.slideshare.net/TimeForLeaders/socialini-kompetencij-ugdymo-sistema-iauli-miesto-bendrojo-igdymo-mokyklose> (žiūrėta 2016-04-24).

Pastebėta, kad mokinių dalyvavusių įvairaus tipo programose didėjo mokinio savivartė, gerėjo elgesys, dėmesio koncentracija, mokymosi motyvacija ir pasiekimai.

Berry, O'Connor (2010), nagrinėjo, kaip kinta socialiniai įgūdžiai nuo kūdikystės iki mokyklinio mažiaus vaikų, akcentavo ryšį tarp mokytojo ir mokinio santykio, kuris turi teigiamą poveikį socialinių gebėjimų lavinimui. Spense (2003), Merrell (2001) gilinaisi į socialinių įgūdžių ugdymo procesą, pastarųjų gebėjimo įvertinimą bei taikomus metodus, kurie stiprina įgūdžius.

Šiame darbe akcentuosiu socialinių pedagogų vaidmenį socialinių įgūdžių ugdymo kontekste. Remdamasi tyrimo dalyvių darbo patirtimi sieksiu išsiaiškinti kokiais metodais yra ugdomi mokinių socialiniai gebėjimai. Domėsiuosi specialistų nuomone apie tai, kokiomis ugdymo formomis geriausiai lavinami pastarieji įgūdžiai, atkreipdama dėmesį į šeimos, mokinių grupės ir individualaus darbo su ugdytiniu aspektus.

Tyrimo objektas – socialinio pedagogo darbo ugdant mokinių socialinius gebėjimus gerosios patirties analizė.

Tyrimo tikslas – pateikti socialinio pedagogo darbo ugdant mokinių socialinius gebėjimus gerosios patirties analizę.

Uždaviniai:

1. Taikant teorinę analizę, išnagrinėti socialinių įgūdžių formas, ugdymo metodus bei atskleisti socialinių pedagogų vaidmenį ugdant mokinių socialinius gebėjimus.
2. Taikant interviu metodą atskleisti mokinių socialinių įgūdžių ugdymo formas remiantis socialinių pedagogų darbo patirtimi.
3. Taikant turinio analizę atskleisti mokinių socialinių gebėjimų ugdymo metodus, formas struktūrą bei taikant ekspertų vertinimo metodą patvirtinti turinio analizės metu identifikuotų kategorijų patikimumą.
4. Remiantis tyrimo teoriniais ir empiriniais duomenimis pateikti projektą skirtą mokinių socialinių įgūdžių gebėjimams stiprinti.

Tyrimo dalyviai. Tyrime iš viso dalyvavo 10 dalyvių. 5 respondentai – Šiaulių m. mokyklų socialiniai pedagogai, kurie buvo apklausti interviu metu. Jie atrinkti tikslinės imties metodu, atsižvelgiant į jų darbo pobūdį bei sąsajas su socialinių įgūdžių ugdymu. Kiti 5 dalyviai atliko ekspertinį įvertinimą.

Tyrimo metodologija ir metodai.

1. Teorinė analizė, siekiant išsiaiškinti socialinių įgūdžių sampratą, ugdymo metodus ir formas.
2. Atliktas kokybinis tyrimas. Taikant pusiau struktūruotą interviu, kuris buvo sudarytas remiantis tyrimo operacionalizacija, apklausti tyrimo dalyviai. Gauti duomenys apdoroti turinio (content) analizės bei ekspertų vertinimo metodais.

Pagrindinės sąvokos

Socialiniai įgūdžiai – žmonių gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, girdėjimas ir supratimas kito žmogaus nuomonės bei argumentų, įgūdis grįsti ir argumentuoti savąją poziciją, įtikinti siekiant norimo tikslo⁴.

Socialinis pedagogas – tarpininkas tarp į keblią padėti patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, turi aiškinti savo globotinio teises bei pareigas šeimoje ir visuomenėje, ginti jo teises, aiškinti pareigas ir padėti jam augti ir tobulėti profesionaliai bei socialiai (Vaitkevičius, 1995).

Šeima – pirmoji žmogaus ugdymo institucija; šeimoje vyksta pilnavertė būsimos asmenybės socializacija (Jakavičius, 1998).

Socialinis grupinis darbas – socialinio darbo metodas, kai nedidelės grupės žmonių, turinčių bendrų tikslų arba problemų, reguliariai susitinka ir dalyvauja veikloje, kuria siekiama vieno tikslo (Vosyliienė, 2009).

Individualus socialinis darbas – socialinio darbo metodas ir kryptis, susijusi su pagalbos individams ir šeimoms teikimu, sprendžiant psichologines, tarpusavio santykių, socialines ir ekonomines problemas (Vosyliienė, 2009).

Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių k., įvadas, 2 skyriai, išvados, projekto aprašas, naudotos literatūros sąrašas (75 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 9 lentelės. Prieduose pateikiamos subkategorijos gautos išanalizavus empirinio tyrimo duomenis, ekspertų apklausos anketa, ekspertų apklausos duomenys, operacionalizacijos schema, interviu klausimai, tyrimo dalyvių interviu atsakymai.

⁴ Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003). Vilnius.
<http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/programos.pdf> (žiūrėta 2015-09-02).

1 skyrius. SOCIALINIŲ GEBĖJIMŲ IR SOCIALINIO PEDAGOGO VAIDMENS UGDANT MOKINIO SOCIALINIUS ĮGŪDŽIUS TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Socialinių įgūdžių teorinės koncepcijos ir modeliai

Socialinių įgūdžių sąvoka, kaip ir dauguma sąvokų, kurios įvardina žmonių socializacijos veiksmus, raidą, procesus, neturi vieningos apibrėžties. Argyle (cit. Lekavičienė, 2001) teigia, kad socialiniai įgūdžiai tai yra tam tikri susikurti elgesio modeliai, kurie asmenį padaro socialiai kompetentingu ir galinčiu daryti norimą poveikį kitiems žmonėms; socialiniai įgūdžiai yra kaip tarpininkas tarp socialinės veiklos rezultato ir motorinių įgūdžių. Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartuose (2003), socialiniai įgūdžiai apibūdinami kaip žmonių gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, girdėjimas ir supratimas kito žmogaus nuomonės bei argumentų, įgūdis grįsti ir argumentuoti savąją poziciją, įtikinti siekiant norimo tikslo. Tsang, Lak (2010) socialinius gebėjimus apibrėžia, kaip elgesį, kuris padeda žmonėms emociškai bendrauti, tinkamais būdais reiškiant poreikius pasiekti asmeninių tikslų. Kaip jau minėjau anksčiau, socialinių įgūdžių apibrėžimo įvairovė yra gana plati, skirtingi autoriai socialinius įgūdžius įvardija įvairiai, platesniais arba siauresniais konceptais. Žinoma, sąvokos socialiniai įgūdžiai esmė išlieka panaši, t.y. žmogaus gebėjimas sąveikauti su kitais individualiais paisant visuomenės suformuotų normų bei lūkesčių.

Malinausko (2011a) teigimu, apibūdinti socialinius įgūdžius yra sudėtinga, nes jie remiasi daugeliu kitų sąvokų, tokių kaip: asmenybė, intelektas, kalba, suvokimas, požiūris, vertinimas, aplinkos ir elgesio sąveika. Autorius taip pat pabrėžia, kad socialinių įgūdžių sąvoką formuluoja daugelio sričių specialistai: socialinio darbo, edukologijos, psichiatrijos, psichologijos, dėl to ir atsiranda galybė socialinių gebėjimų apibrėžčių, nes specialistai ją interpretuoja pagal savo srities specializaciją.

Socialinius įgūdžius galima interpretuoti kaip „apsauginius veiksmus“, kurie padeda veikti iškilus problemai, kontroliuoti save; didina optimizmą, kad inicijuota veikla būtų sėkminga. Yra išskiriama keletas socialinių įgūdžių aspektų: pažinimo, emocijų ir elgesio. Pabrėžiama, jog svarbu šiuos aspektus sujungti į integruotą veiksmą, skirtą siekti kultūriškai priimtinių socialinių ir tarpasmeninių tikslų. Socialiai įgudęs asmuo turi gebėti suvoki save ir kitą, taip pat sąveikos situaciją bei identifikuoti kito asmens ketinimus ar jausmus ir tinkamai nuspręsti, kaip pasielgti vienokioje ar kitokioje situacijoje (Malinauskas, 2011a).

Socialinių įgūdžių sąvoka kartais yra tapatinama su sąvokomis socialiniai gebėjimai, gyvenimo įgūdžiai, socialinė kompetencija. Ypač daug diskusijų susilaukia tapatinimas su socialinės kompetencijos sąvoka, nors jos yra susijusios tarpusavyje. Kaip teigia Juodaitytė (2003), kalbėdami apie socialinę kompetenciją sociologai kalba apie pasiekimus socializacijoje,

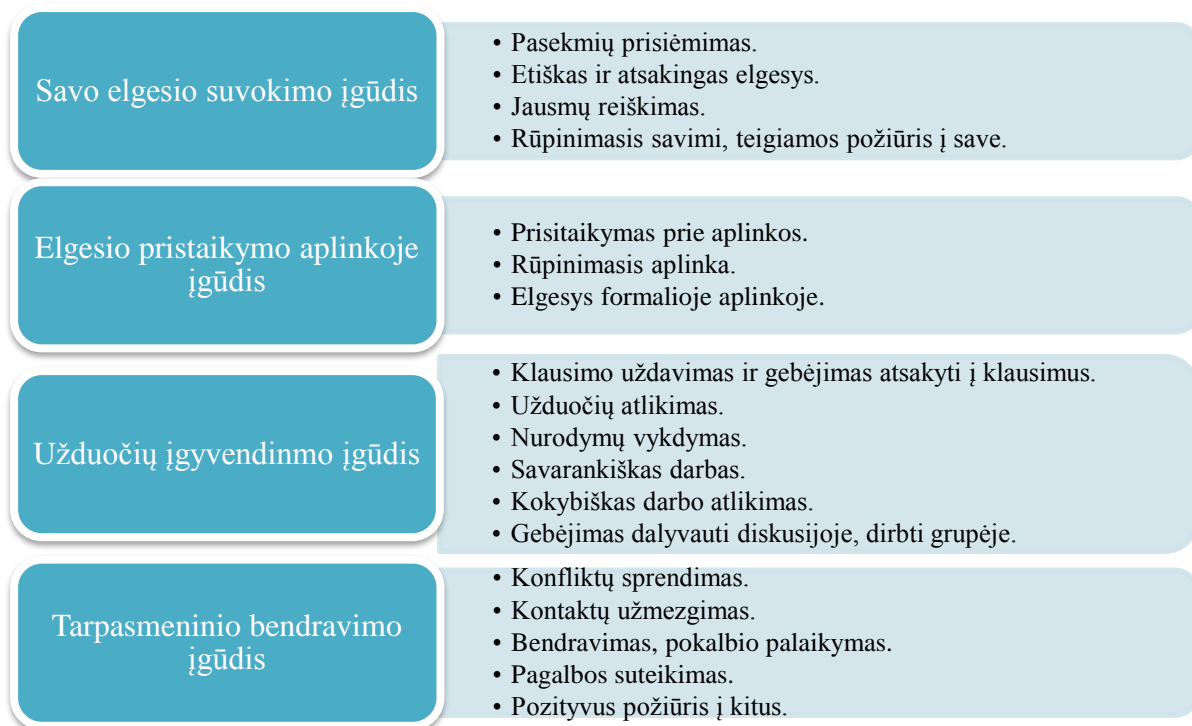
o pedagogai – apie pasiekimus socialiniame ugdyme. Pedagogai socialinę kompetenciją laiko kategorija, apibūdinančia socialines galias, t.y. tuos socialinius gebėjimus ar įgūdžius, kurie suteikia galimybę orientuotis aplinkoje, atspindi siekius ir gebėjimus pažinti supančią aplinką.

Sociologai Kron, Krappmann (cit. Juodaitytė, 2003) socialinę kompetenciją įvardija plačiau, jų nuomone, tai nėra paprasti mainai, kai keičiamasi elgesio, veiklos ar mąstymo vertybėmis bei pavyzdžiais. Tai yra komunikacinė-kalbinė kompetencija, atspindinti socialinio individo pasiekimus, kurie pasireiškia bendraujant su žmonėmis, orientuojantis aplinkoje ir tinkamai joje elgiantis. Autoriai pabrėžia, kad socialinė kompetencija apima ne tik formaliuosius individo pasiekimus, bet ir jo socialinius gebėjimus, sąveikos formas su supančios aplinkos objektais ir žmonėmis. Pasak autorės, vienas svarbiausių socialinės kompetencijos bruožų yra individo gebėjimas interpretuoti sukurtas taisykles, o ne tik akiai jomis sekti, nors dažnai tėvai ar pedagogai to reikalauja iš vaikų. Pasak Šniro, Malinausko (2006), socialiniai įgūdžiai yra specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį, o sąvoka socialinė kompetencija norima pabrėžti ir įvertinti, kad asmuo adekvačiai įvykdė užduotį. Kaip teigia tie patys autoriai, socialinės kompetencijos buvimas dar nereiškia, kad socialinių įgūdžių lygis yra aukštas, tai tik rodo, kad socialiniai įgūdžiai taikomi adekvačiai. Socialinės kompetencijos sąvoka yra platesnė negu socialinių įgūdžių sąvoka, nes apima ne tik socialius, bet ir kitokius įgūdžius: judėjimo, kalbėjimo, suvokimo ir kt. Socialiniai įgūdžiai yra suprantami, kaip socialinės kompetencijos išraiška. Autoriai teigia, kad yra paplitęs susitarimas laikyti socialinę kompetenciją ir socialinius įgūdžius multidimensinėmis sąvokomis, iš kurių pirmoji yra platesnė. Priimtinausia socialinių įgūdžių apibrėžtis būtų tokia, jog tai automatizuotas būdas adaptyviai ir adekvačiai elgtis, kai elgesio efektyvumą pripažįsta ne tik pats, bet ir kiti individai.

Taip pat nėra bendros ir susistemintos socialinių įgūdžių klasifikacijos. Visos socialinių įgūdžių sistemos yra sąlyginės, nėra vienareikšmiškai ir aiškiai apibrėžti klasifikacijos kriterijai. Tsang, Lak (2010) skiria tris dideles socialinių gebėjimų sritis, t. y. neverbaliniai (kūno laikysena, gestikuliacija, fizinis artumas), verbaliniai (kalbėjimo tonas, kalbos aiškumas, kalbėjimo garsumas) ir pokalbio palaikymo (pokalbio pradėjimas, palaikymas, užbaigimas) įgūdžius.

Stephens (cit. Merrell, Gimpel 2014), išskiria keturias pagrindines socialinių įgūdžių grupes, žr. 1 pav. Pirmoji grupė yra savo elgesio suvokimo įgūdis (angl. *Self-Related Behaviours*), šioje srityje kalbama apie asmens gebėjimą tinkamai ir atsakingai elgtis, supratimą ir gebėjimą atsakyti už elgesio pasekmes, savo asmenybės priėmimą bei pozityvų savęs vertinimą. Antroji grupė apima asmens elgesio prisitaikymą aplinkoje (angl. *Environmental Behaviours*), apima gebėjimą prisitaikyti prie įvairios aplinkos sąlygų, kreipiamas dėmesys į įgūdį priimti aplinką, jos pokyčius. Trečioji grupė – tai užduočių įgyvendinimo įgūdis (angl.

Task-Related Behaviours), gebėjimai atlikti tam tikras išsikeltas užduotis ar tikslus, apima verbalinius įgūdžius, gebėjimą dirbti savarankiškai, vykdyti paskirtus nurodymus ir pan. Paskutinioji ketvirtoji grupė yra tarpasmeninio bendravimo įgūdis (angl. *Interpersonal behaviours*), šioje srityje kalbama apie asmens gebėjimus bendrauti su kitais žmonėmis, užmegzti ir palaikyti ryšius, teikti pagalbą kitiems, gebėjimą spręsti susidariusias konfliktines situacijas, teigiamai vertinti aplinkinius.

1 pav. Socialinių įgūdžių grupės, Stephens klasifikacija (1978)

Pagrindė yra skiriamos dvi didelės socialinių įgūdžių grupės, tai yra esminiai ir situaciniai socialiniai įgūdžiai (Gudžinskienė, Railienė, 2012):

- *Esminiai socialiniai įgūdžiai*, tai patys svarbiausi ir reikalingi visose gyvenimo situacijose. Skiriami tokie gebėjimai: sprendimų priėmimas, kūrybiškas mąstymas, problemų sprendimas, efektyvus bendravimas, savęs pažinimas, streso į veikimas, emocijų valdymas, kt.
- *Situaciniai socialiniai įgūdžiai*, tai specifiniai įgūdžiai, naudojami tik susiklosčius tam tikroms gyvenimo situacijoms. Tai pavyzdžiui: mokėjimas atsisakyti, reagavimas į pastabas, mokėjimas prieštarauti, pripažinimas klydus, mokėjimas pradėti ir užbaigti pokalbį, jausmų atspindėjimas, kt.

Kaip matyti iš autorių pateiktų grupių, patys svarbiausi yra esminiai socialiniai gebėjimai, kurie yra reikalingiausi kasdieniniame gyvenime. Tačiau ne ką mažiau svarbūs yra ir situaciniai

gebėjimai, kurie pajvairina bendravimą, elgseną, santykį su mus supančiais žmonėmis, pastarieji įgūdžiai skatina būti unikaliais, ugdo mus kaip asmenybes.

Caldarella, Merrell (1997) nurodo penkis dažniausiai įvairiose moksliniuose tyrimuose įvardijamus vaikų ir paauglių socialinius įgūdžius, nurodomi įgūdžiai yra pagrįsti empiriškai, žr. 2 pav.

Savitvardos įgūdis	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas prisitaikyti supančioje aplinkoje, laikytis nustatytų taisyklių. • Gebėjimas valdyti savo nuotaiką. • Gebėjimas sutarti su kitais asmenimis.
Savęs įtvirtinimo įgūdis	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas užmegzti pokalbį. • Aktyvus kvietimas bendrauti. • Gebėjimas sakyti komplimentus.
Bendravimo su bendraamžiais įgūdis	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas pasakyti komplimentą ar pagirti kitą asmenį. • Gebėjimas pasiūlyti pagalbą. • Gebėjimas pakviesti žaisti.
Bendradarbiavimo įgūdis	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas sutarti su kitais asmenimis tam tikroje grupėje, paklusdamas jų lūkesčiams. • Gebėjimas atsižvelgti į kitų žmonių prašymus.
Akademinis įgūdis	<ul style="list-style-type: none"> • Gebėjimas atlikti paskirtas užduotis. • Mokytojo nurodymų vykdymas. • Akademinė atsakomybė.

2 pav. Dažniausiai moksliniuose tyrimuose minimi vaikų ir paauglių socialiniai įgūdžiai, Candarella, Merrell (1997)

2 pav. pateikti socialiniai įgūdžiai pažymi pagrindinius gebėjimus, kuriais turėtų pasižymėti vaikai ir paaugliai. Šie įgūdžiai padeda efektyviai socializuotis tarp bendraamžių, bendruomenėje ir visoje visuomenėje. Lyginant Stephans (cit. Merrell, Gimpel, 2014) socialinių įgūdžių klasifikaciją ir Candarella, Merrell (1997) nurodytą vaikų ir paauglių socialinių gebėjimų klasifikaciją, matoma, kad pastarojoje klasifikacijoje ypač akcentuojamas gebėjimas komunikuoti su kitais. Kaip žinia bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai yra labai svarbūs, pradedami mokytis nuo pat mažų dienų ir reikalingi visą gyvenimą, taip pat akcentuojamas asmens santykis su pačiu savimi, gebėjimas save suvaldyti, be abejo mokykliniame amžiuje neapsieinama be akademinį įgūdžių. Stephans klasifikacijoje išskiriamas žmogaus santykis su aplinka, kaip atskira sritis, tačiau mano nuomone, šios klasifikacijos yra labai panašios, tik skirtingai įvardijamos atskiros socialinių įgūdžių grupės. Tai reiškia, kad bet kurio gyvenimo amžiaus tarpsniu pagrindiniais socialiniai įgūdžiai išlieka tie patys, t.y savęs suvokimo, bendravimo ir bendradarbiavimo su kitais gebėjimas, gebėjimas prisitaikyti prie aplinkos.

Analizuojant socialiniu gebėjimus reiktų aptarti ir jų ugdymo sąlygas. Socialiniai įgūdžiai yra įgyjami stebint, modeliuojant ir pamėgdžijant matomą elgesį ir sulaukiant atgalinio ryšio apie savo elgesį bei jo pasekmes. Dėl to, perimant socialines normas ir įgūdžius, paaugliui svarbu bendrauti su suaugusiuoju – bendraudamas jis stengiasi mėgdžioti suaugusįjį, perima jo elgesio modelius ir pripažįsta jo autoritetą. Taip jis mokosi socialiai priimtinių elgesio būdų.

Įvardijami pagrindiniai socialinių įgūdžių lavinimo metodai ir etapai (Spence 2003; Tsang, Lak, 2010; Vyšniauskytė-Rimkienė, Liobikienė, 2012; Gudžinskienė 2013):

- įgūdžių rodymas;
- įgūdžio išmėginimas įvairiose situacijose (pvz.: vaidmenų žaidimai, situacijų modeliavimas);
- įspūdžio apie tai, kaip sekėsi atlikti vieną ar kitą veiksmą, dalijimasis (grįžtamasis ryšys);
- išmokto įgūdžio taikymo įvairiose realaus gyvenimo situacijose.

Socialinių gebėjimų ugdymo metodai (Vyšniauskytė-Rimkienė, Lobikienė, 2012):

Nurodymas (instruktavimas). Suteikiama žinių apie naują elgesio formą. Tam tikras socialinis gebėjimas yra suskirstomas į kognityvinius (suvokimo) ir biheavioristinius (elgsenos) etapus, kurių turinys priklauso nuo asmens turimų įgūdžių. Kiekvienas socialinis gebėjimas yra suskirstomas į pavienius žingsnius.

Pavyzdžiui, socialinį gebėjimą *pradėti pokalbį* galima išskirti į kelis etapus (pokalbio temos sugalvojimas, pasisveikinimas su kitu žmogumi, pradedamas pasakojimas arba klausimo uždavimas, atsižvelgiama į kito asmens reakciją, nuspręsti ar asmuo susidomėjęs pokalbio tema ir ar verta tęsti, reikia keisti temą, nutraukti pokalbį.

Nurodant, kaip taikyti socialinį gebėjimą, siūloma patirtį sieti su aptariamu gebėjimu, prašoma pateikti kuo daugiau pavyzdžių iš kasdieninio gyvenimo.

Modeliavimas. Mokymasis mėgdžijant kito asmens elgesį. Veiksmingas norint išmokyti naujų elgesio būdų arba anksčia išmokto elgesio susilpninimo ar pastiprinimo metodas. Pavyzdžiui, mokinius galima mokyti padėti kitiems, elgtis savarankiškai, būti empatiškais ir pan.

Šis metodas veiksmingiausias, kuomet:

- norimas elgesys demonstruojamas aiškiai;
- lavinti pradedama nuo lengviausio socialinio gebėjimo, pereinant prie sudėtingesnių;
- mokomasi gebėjimo tol, kol yra įsisavinamas;
- stengiamasi vengti nereikšmingų detalių
- Kai elgesį demonstruoja daugiau negu vienas modelis.

Praktikavimasis (Vaidmenų žaidimas). Suteikiama galimybė suaugusiojo parodytą socialinį gebėjimą atlikti pačiam. Reikalingos konkrečios situacijos, atsižvelgiant į nustatytus vaikų poreikius.

Grižtamasis ryšys. Informacijos suteikimas, kaip sekėsi naują socialinį įgūdį taikyti suvaidintoje situacijoje, pabrėžiant kiek jo elgesys sutapo su modelio elgesiu. Šiame etape labai svarbus teigiamas socialinis paskatinimas – įvertinimas, pagyrimas. Šis metodas padeda sužinoti, kaip sekėsi ar nesisekė taikyti naujus elgesio modelius, įgalina taikyti naują gebėjimą. Specialistas suteikia savo grįžtamąjį ryšį apie tai, kaip vaikui sekėsi bei suteikia paskatinimą.

Įgūdžių ir įpročių formavimosi sąlygas aptaria (Gudžinskienė, 2013) :

- ypatingas suaugusiųjų dėmesys visoms situacijoms, į kurias vaikas patenka pirmą kartą, ir veiksams, kuriuos jis atlieka pirmą kartą. Pasak autorės, tai galioja ne vien tik ikimokyklinio amžiaus vaikams ar paaugliams, tai tinka bet kurio amžiaus asmeniui. Įtvirtinant naują įgūdį yra svarbu užkirsti kelią netaisyklingiems veiksams, šalinti kliūtis, kurios trukdytų atlikti vienus ar kitus veiksmus taisyklingai.
- Tikslus veiksmų sistemos, visos veiklos organizavimas. Reikia atkreipti dėmesį, ne tik į vaiko, paauglio paskirtas ar prisiimtas pareigas ir jų atlikimą. Svarbu kontroliuoti ir kaip vaikas leidžia laisvalaikį, ir jį pirmiausia laikyti, ne dykinėjimu, o vienos veiklos rūšies keitimu kita, nes daug vaikų laisvalaikį supranta kai nieko neveikimą.
- Suaugusiųjų pavyzdys. Reiktų rodyti tinkamą ir gerą pavyzdį. Atliekant veiksmą, svarbu paaiškinti kodėl jį reikia atlikti. Suaugusieji turi siekti, kad vaikai ne tik suprastų, ką reikia daryti, bet ir atliktų bei treniruotųsi atlikti taisyklingai.
- Stiprinti naujus įgūdžius ar įpročius. Reikia organizuoti veiksmus taip, kad pageidaujami įpročiai galėtų būti pastiprinti. Tai gali būti pagyrimas, pritarimas, asmens pasitenkinimas veiksmo rezultatais, suvokimas, kad veiksmas pasisekė. Vaikas ar paauglys, taip pat ir suaugusysis su užsidegimu atlieka tuos veiksmus, kurie jam sekasi, tad reikia stengtis, kad ugdytiniui pavyktų atlikti pageidaujamus veiksmus, siekti užkirsti kelią nesėkmėms, nusivylimui, pašaipoms, pažeminimui.

Kaip matyti iš Gudžinskienės (2013) pateiktų įgūdžių formavimosi sąlygų, svarbu, kad tėvai, mokytojai, klasės vadovas ar socialinis pedagogas atkreiptų dėmesį, koks yra vaiko elgesys, kuomet jis patenka į naują, dar neišbandytą situaciją (pavyzdžiui, darbas grupėje, stebima ar jaukiai jaučiasi, ar yra aktyvus ar pasyvus stebėtojas, ar nekonfliktuoja su kitais grupės nariais ir pan.). Atsiradus tam tikroms problemoms, reikia iš kart imtis veiksmų, kad būtų užkirstas kelias netinkamiems elgesio būdams, padedama ar paaiškinamai, koks turėtų būti tinkamas elgesys.

Organizuotumas dar vienas aspektas įtvirtinant naują įgūdį ar įprotį, autorė kalba apie kryptingo laisvalaikio leidimą. Produktyvus laisvalaikis skatina naujų socialinių įgūdžių įgijimą bei juos stiprina. Laisvalaikis – tai patikimiausias visapusiško asmenybės ugdymo būdas, ugdomoji priemonė, kurią naudojant sudaromos galimybės atsiskleisti natūraliems mokinių poreikiams būti savarankiškiems, aktyviems, iniciatyviems. (Vaikevičius, 2008; Gaigalienė, Lukšienė, 2002). Vaikas tinkamai organizuotu laisvu laiku gali susitikti su draugais, taip lavindamas bendravimo įgūdį, būrelio lankymas taip pat skatina bendradarbiavimą, grupinį darbą ir pan. Įdomi veikla po pamokų atitraukia moksleivius nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo, jo metu atsiskleidžia, ir tuo pačiu formuojasi, paauglio intelektualinės, dorovinės nuostatos.

Naujų socialinių įgūdžių įgijimui labai svarbus yra autoritetas, suaugusiųjų pavyzdys. Autoritetu ypač paaugliui gali tapti ir bendraamžiai, kurie turi puikiai išugdytus socialinius įgūdžius. Kiti bendraamžiai gali tapti įkvėpėjais, naujo elgesio modelio pavyzdžiais. Tinkamai elgesio pavyzdžiais, visų pirma, turėtų būti tėvai, tačiau kaip žinia, būna atvejų, kai tėvai patys neturi išsiugdę priimtinių socialinių įgūdžių. Puiku, jeigu vaikas turi, kitų artimų žmonių iš kurių gali mokytis socialinių gebėjimų, bet jei tokių nėra, pavyzdžiais, turėtų būti mokytojai, socialinis pedagogas. Kurie pastebėję pažangą, naujo įgūdžio išsiugdymą ar bandymą keisti senus įpročius turėtų paskatinti vaiką už jo pastangas, naujus gebėjimus.

1.2. Socialinio pedagogo ugdant mokinio socialinius įgūdžius vaidmens analizė

Socialinės pedagogikos idėjos skelbia, kad žmogus yra žmogumi tik būdamas tarp žmonių, žmogumi tampama tik per bendruomenę, kiekvienas žmogus yra socialiai sąlygotas tam tikrų veiksmų. Kaip žinia, socialinė pedagogika yra orientuota į žmogaus ir socialinės aplinkos sąveiką. Socialiniai pedagogai ieško būdų, kaip padėti žmogui, ugdytiniui, pažinti save ir aplinką, kaip orientotis ir pritaipyti joje, kaip pačiam reguliuoti savo santykius su visuomene (Aramavičiūtė, 1998). Kaip teigia ta pati autorė, socialinio ugdymo paskirtis yra padėti ugdytiniui kuo geriau perimti socialines vertybes, kuo geriau įsijungti į bendruomenę bei socializuotis joje. Tai reiškia, kad socialinio ugdymo tikslas – siekti asmens ir visuomenės integracijos, individualaus ir socialinio gyvenimo sintezės ir harmonijos. Kaip įvardija Vaitkevičius (1995), socialinis pedagogas yra tarpininkas tarp į keblią padėtį patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, turi aiškinti savo ugdytinio teises bei pareigas šeimoje, visuomenėje, ginti jo teises, aiškinti pareigas ir padėti jam augti ir tobulėti profesionaliai bei socialiai.

Mokinių konsultavimas, kaip socialinių įgūdžių ugdymo priemonė. Bendravimas su mokiniu – pagrindinis socialinio pedagogo darbas mokykloje. Per bendravimą yra išsiaiškinamos mokinį slegiančios problemos, santykiai su šeimos nariais, klasės draugais, mokytojais ir pan.

Per kontaktą su mokiniu socialiniai įgūdžiai gali būti perduodami netiesiogiai, t.y. stebint, mokantis tinkamo elgesio ir pan. Tad socialinis pedagogas turi būti kaip pavyzdys mokiniui, iš kurio galima pasisemti naudingos informacijos ir išmokyti kažko naujo. Kalbant apie socialinius įgūdžius, socialinis pedagogas turi būti pagalbininkas mokiniui, siekiančiam atrasti save ar susidoroti su vidiniais išgyvenimais, norinčiam išmokyti tinkamai reikšti emocijas, posocialiai elgtis ir pan. Reikia pabrėžti, kad socialinis pedagogas turi išlikti pagalbininkas, konsultantas, tinkamo elgesio modelio pavyzdys, o ne patarimų davėjas. Mokinys turi pats išmokyti rasti kelią iš susidariusios padėties, o ne akylai sekti suaugusių nurodymais.

Kočiūnas (1995) savo knygoje akcentuoja psichologinį konsultavimą. Autoriaus kai kurias įžvalgas, temas pritaikysiu socialinio pedagogo darbe. Socialinio pedagogo darbas yra glaudžiai susijęs su psichologo darbu, kalbant apie bendravimo su žmonėmis būdus, jų konsultavimą. Panašūs konsultavimo modeliai, etiniai reikalavimai.

Svarbiausia konsultanto užduotis yra padėti asmeniui sužinoti savo vidinius rezervus, jėgas, atskleisti, kas kliudo joms pasireikšti ar jas panaudoti, padėti suprasti, koks jis nori būti. George ir Gristiani (cit. Kočiūnas, 1995), suformulavo šešis svarbiausius konsultavimo bruožus, kuriais vadovaujantis bendravimas taptų efektyvesnis:

- Emocionalumas. Kontaktas su mokiniu turėtų būti daugiau emocionalus, nei kognityvus, t.y. pastebint, kaip mokinys jaučiasi bendravimo metu, kokie jo jausmai, potyriai.
- Intensyvumas. Tiek socialinis pedagogas, tiek mokinys bendrauti turėtų nuoširdžiai, atvirai dalintis patyrimu ir reakcijomis.
- Dinamiškumas. Keičiantis konsultuojamajam, keičiasi ir kontaktas.
- Konfidencialumas. Įsipareigojimas neskleisti asmeninės informacijos apie mokinį, gebėjimas nedetalizuoti pokalbių kitiems. Mokinys turi jaustis saugus, būdamas saugiu bus pakankamai atviras.
- Paramos teikimas. Nuolatinė parama užtikrina kontakto stabilumą, leidžianti mokiniui rizikuoti ir mėginti taikyti naujus elgesio būdus.
- Sąžiningumas. Socialinis pedagogas turi būti etiškas, korektiškas, atviras, nemeluojantis mokiniui.

Kaip nurodo Spence (2003), Vyšniauskytė-Rimkienė, Liobikienė (2012), specialistas prieš pradėdamas lavinti socialinius įgūdžius individualiose konsultacijose, visų pirma, surenka reikalingą informaciją apie vaiką. Pokalbis su mokinį supančios aplinkos žmonėmis tėvais, mokytojais, draugais suteikia daug naudingos ir išsamios medžiagos (galima išsiaiškinti kiek vaikas turi draugų, kaip dažnai su jais bendrauja, ar pritampa draugų kompanijoje, kaip joje elgiasi, kaip jaučiasi bendraamžių grupėje, kuo užsiima laisvalaikiu, kokie santykiai su šeimos

nariais ir pan.), kurios dėka geriau pažins vaiką ir naudodamasis pastarąja informaciją galės tikslingiau kreipti dėmesį į socialinių gebėjimų lavinimą.

Ugdant vaiko socialinius gebėjimus rekomenduojama su juo susitikti 8 – 10 kartų. Kiekvieno susitikimo metu taikant skirtingus metodus, kurie padeda įgyti socialinius gebėjimus.

1 lentelė

**Individualių konsultacijų ugdant mokinio socialinius įgūdžius planas
(Vyšniauskytė-Rimkienė, Liobikienė, 2012)**

Susitikimai	Susitikimo tikslas	Metodai
1.	Surinkti informaciją apie vaiką: dienos režimas, kaip jis atlieka įvairias raišos užduotis.	Kasdieninės vaiko veiklos savaitinio tvarkaraščio analizė.
2.	Surinkti informaciją dėl ko reikalingas specialus socialinių gebėjimų lavinimas, pvz. agresyvus elgesys pamokų metu.	Tiesioginis ir antrinis stebėjimas.
3.	Išanalizuoti informaciją ir sudaryti intervencijos planą.	Socialinės kompetencijos analizė, tikslų kortelės, socialinių gebėjimų klausimynas.
4.	Ugdymo tikslas: mokyti gauti informacijos pozityviais būdais. 1 įgūdis: pavyzdžiui, ramiu tonu užduoti klausimą mokytojui.	Įvairūs metodai (grįžtamasis ryšys, nurodymai, modeliavimas, praktika, namų užduotys)
5.	Ugdymo tikslas 2 įgūdis	Grįžtamasis ryšys, nurodymai, modeliavimas, praktika, namų užduotys.
6.	Ugdymo tikslas 3 įgūdis	Grįžtamasis ryšys, nurodymai, modeliavimas, praktika, namų užduotys.
7.	Ugdymo tikslas 4 įgūdis	Grįžtamasis ryšys, nurodymai, modeliavimas, praktika, namų užduotys.
8.	Ugdymo tikslas 5 įgūdis	Grįžtamasis ryšys, nurodymai, modeliavimas, praktika, namų užduotys.
9.	Ugdymo tikslas 6 įgūdis	Grįžtamasis ryšys, nurodymai, modeliavimas, praktika, namų užduotys.
10.	Poveikio įvertinimas	Tiesioginis ir antrinis stebėjimas.

Kaip matyti iš 1 lentelės, iki pradant ugdyti mokinio socialinius įgūdžius yra dar trys etapai. Visų pirma, reikia turėti informacijos apie vaiką, kokia jo situacija mokykloje, šeimoje. Pasidomėti kokie pažymiai, koks pamokų lankomumas, kokie santykiai su klasės draugais,

mokytojais, kaip sutaria su šeimos nariais ir pan. Pastebėti ir įvertinti kokie vaiko turimi socialiniai įgūdžiai, kokių jis stokoja. Reiktų susidaryti ir socialinių įgūdžių ugdymo planą, kuris konsultacijų eigoje gali būti koreguojamas, priklausomai nuo mokinio pažangos. Likę septyni užsiėmimai skirti nusimatyto įgūdžių ugdymui, parenkamai tinkamiausi gebėjimų lavinimo metodai. Svarbu, kad kiekvieno susitikimo metu specialistas ir mokinys suteiktų grįžtamąjį ryšį, kad būtų įvertinta mokinio pažanga, savijauta, sėkmė ar nesėkmė taikant naują socialinį įgūdį, specialistas mokiniui taip pat suteikia grįžtamąjį ryšį apie vaiko pažangą.

Privalumai

- Labiau pritaikyta konkretiems vaiko poreikiams.
- Suteikia daugiau galimybių naujus socialinius įgūdžius taikyti praktikoje
- Galima daugiau laiko skirti konkrečiam asmeniui.
- Lengviau užmegzti tarpusavio sanykius.
- Padeda keistis asmenine informacija.
- Leidžia rasti tinkamą atsaką į asmeninius vaiko interesus ir konkrečius poreikius.
- Leidžia sekti vaiko mokymosi ritmą.

Trūkumai

- Nėra bendraamžių modelių.
- Nesuteikia galimybės naujus socialinius įgūdžius taikyti praktikoje su kitais bendraamžiais.
- Nėra grįžtamojo ryšio iš bendraamžių.

3 pav. Individualiose konsultacijose ugdant mokinio socialinius įgūdžius privalumai ir trūkumai

Vyšniauskytė-Rimkienė, Liobikienė (2012), nurodo socialinių įgūdžių lavinamų individualiose konsultacijose su mokiniu privalumus ir trūkumus (žr. 3 pav.). Tikriausiai vienas iš didžiausių privalumų bendraujant individualiai su mokiniu yra tas, jog tarp vaiko ir specialisto labiau stiprinamas tarpusavio ryšys, tad mokinys gali drąsiai išsipasakoti vidinius išgyvenimus, nebijant, kad informacija pasklis tarp bendraamžių (taip gali įvykti socialinius įgūdžius lavinat grupėje), specialistas taip pat visą dėmesį skiria konkrečiam vaikui, jo gebėjimams. Tačiau bendraamžių modelių stoka yra didžiulis trūkumas, nes lavinat socialinius įgūdžius grupėje mokiniams yra lengviau įsisavinti lavinamus socialinius gebėjimus, nes mato, jog taip elgiasi ir kiti bendraamžiai.

Socialinių įgūdžių lavinimas grupėje. Kaip teigia Leliūgienė (2003), Indrašienė (2004) darbas su mokinių grupe yra labai paveikus socialinio pedagogo veiklos metodas. Grupinė veikla padeda greičiau išspręsti esamas problemas, ugdo, dvasines fizines savybes, tai pagalba adaptuojantis visuomenėje. Grupinio darbo tikslas emocinių problemų gydymas, savęs pažinimas, pasikeitimas informacija, atsakomybės paskirstymo suvokimas, socialinių ir

profesinių įgūdžių plėtojimas vertybių hierarchijos, antisocialinių poelgių nukreipimas konstruktyvia linkme. Šio metodo pagalba ugdytinis mokomas savarankiškumo, jam suteikiama galimybė pažvelgti į problemą skirtingais aspektais. Grupės nariai išmokomi pajusti atsakomybę už savo veiksmus, kitus narius.

Socialinių įgūdžių lavinimas grupėje gali būti dvejopas, t.y. socialiniai gebėjimai gali būti lavinami kaip pavieniai užsiėmimai, pavyzdžiui pamokoje ar klasės valandėlės metu. Modeliuojamos tam tikros situacijos, žaidžiami tam tikri žaidimai ar paprasčiausiai vykstanti grupinė veikla ruošiantis vyksiančiam renginiui. Šie pavieniai užsiėmimai, kaip aš juos vadinu, yra naudingi, nes mokiniai mokosi dirbti komandoje, mokosi klausytis vienas kito, reikšti savo nuomonę, stebėti naujus elgesio modelius ir pan. Tačiau, mano manymu, kur kas efektyvesnis poveikis mokiniams yra nuoseklūs socialinių įgūdžių užsiėmimai, t.y. struktūruotos socialinių įgūdžių programos. Tai specialiai paruoštos įvairaus amžiaus grupės vaikams, paaugliams, tokios kaip „Zipio draugai“, „Lions Quest: paauglystės kryžkelės“, „Tiltai“, kt. Tyrimai rodo, kad yra veiksminga organizuoti socialinių įgūdžių lavinimo prevencines ir intervencines programas mokyklinio amžiaus vaikams. Grinkevičiūtė, Vyšniauskytė-Rimkienė (2013) pabrėžia, kad net apie 15 proc. mokinių reikia papildomų socialinio ugdymo programų socialiniams įgūdžiams lavinti.

Kaip teigia (Barkauskaitė, 2001), tikslingai formuojant tam tikras grupes galima efektyviau formuoti vertybines nuostatas, požiūrius, įsitikinimus, interesus. Nedidelės grupės išsikelti tikslai, poreikiai, siekiai, elgesio normos neretai tampa pavyzdžiu kiekvienam jos nariui. Kalbant apie suburtas paauglių socialinių įgūdžių ugdymo grupes, Sturlienė (2007), pabrėžia, kad labai svarbu yra išlaikyti santykio „objektas – subjektas“ pusiausvyrą. Grupės vedėjas neturi vadovautis nuostata, kad paaugliai – tai tik darbo objektai, kuriuos reikia „perdaryti“. Mokiniai šitokį požiūrį greitai perpras ir grupės vadovas bus suvoktas, kaip manipulatorius ar agresorius. Jei vedėjas vadovaujasi tik humanistiniais principais ir darbo nestruktūruoja, tuomet pats tampa objektu, kuriuo manipuliuoja paaugliai. Problemiškai paaugliai sunkiai išlaiko nustatytas ribas. Tam tikrų taisyklių laikymasis ir struktūros reikalavimus jie suvokia kaip grėsmę jų saugumui. Socialinių įgūdžių grupės vadovas turi būti nusistatęs griežtas ribas, darbo metu paaugliai turi pajusti, kad suaugęs, kuris nuolat laikosi nusistatytų taisyklių, susitarimų nėra jiems priešiškas.

Grinkevičiūtė, Vyšniauskytė-Rimkienė (2013), išskiria keletą savybių, kuriomis turi pasižymėti socialinių įgūdžių grupės vadovas:

- Gebėjimas užmegzti pozityvų kontaktą.
- Gebėjimas kurti pasitikėjimo santykius.
- Turi būti elgesio modelis (mokyti savo pavyzdžiu).
- Gebėti stebėti aplinką ir jos pokyčius.

- Gebėti suteikti grįžtamąjį ryšį pratybų metu.
- Gebėti vesti diskusijas.
- Mokėti balansuoti tarp darbo ir poilsio.
- Tinkamai panaudoti praktinės patirties pavyzdžius.
- Gebėti kontroliuoti dalyvių emocijas.
- Gebėti derinti darbo formas, reguliuoti praktinių užduočių ir žinių perdavimo kiekį.
- Gebėti pateikti namų užduotis.

Specialistas, siekiantis lavinti vaikų socialinius gebėjimus, savo praktinę veiklą turi grįsti vertybėmis, turėti didaktinių žinių, specifinių gebėjimų ir noro siekti asmeninio tobulėjimo.

Vosyliienė (2009) išskiria ir grupinio darbo pranašumus, tai būtų:

- Socialinių įgūdžių stokojantis mokinys neretai mano, kad tik jis vienas elgiasi netinkamai, jam sunku pritapti, tačiau žinojimas ir panašių vaikų pažinimas leidžia pasidalyti savo jausmais su kitais.
- Grupinis darbas stiprina pozityvių minčių perdavimą grupės nariams. Tai aktualu paaugliams, kuriems daugiau įtakos turi bendraamžiai. Tam tikri vaidmenys grupėje suteikia saugumo.
- Dirbant grupėje vyrauja daugiau humoro, nei dirbant individualiai ar su šeima, tai padeda greičiau atsikratyti negatyvių minčių. Pavyzdžiui, patirčių pasakojimas su humoru jas sumenkina.

Taigi kaip matyti iš išskirtų punktų darbas grupėje turi nemažai teigiamų aspektų. Mokinys gali laisviau elgtis žinodamas, kad ir kiti grupės nariai susiduria su panašaus pobūdžio problemomis, vienas iš kito bendraamžiai lengviau mokosi ir įgyja teigiamų įgūdžių. Tik yra labai svarbu, kad socialinis pedagogas vedantis socialinių gebėjimų grupes jas suformuotų tinkamai atsižvelgiant į kiekvieno mokinio asmenybę, išvelgiant jo stipriąsias ir silpnąsias puses, psichologinę – emocinę savijautą, gebėtų sukurti šiltą grupės atmosferą.

Socialinių įgūdžių lavinimas pasitelkiant šeimos narius. Socialinės aplinkos suvokimo ir socialinių įgūdžių (kompetencijų) formavimas prasideda šeimoje. Ji yra pagrindinė institucija, veikianti ne tik vaiko, bet ir jaunuolio ugdymą. Jaunas žmogus neretai pasiduoda šeimos įtakai ir formuoja savo asmenybę remdamasis artimiausiu pavyzdžiu. Per vyraujančius tarpusavio santykius, elgesio modelius vaikas mokosi ir įgyja socialinių įgūdžių. Svarbu, kad abu tėvai nuosekliai auklėtų vaiką. Tinkamas auklėjimo stilius, kuomet derinama protinga laisvė, pareiga, atsakomybė, ugdomi savarankiškumo ir savikontrolės įgūdžiai sudaro socialaus elgesio prielaidas. Rigidiškų ribų šeimoms dažniausiai reikia paramos sprendžiant tarpusavio santykius, tokiose šeimose augantys vaikai nesusiformuoja tinkamo šeimos modelio, neįgyja būtinų socialinių įgūdžių, stokoja pasitikėjimo savimi, aplinkiniais (Gudžinskienė, 2013).

Ugdyti asmenybę šeimoje reiškia plėtoti vaiko savarankiškumą, kūrybiškumą, ryžtą, kirtišką mąstymą ir pan., ypač didelį dėmesį skiriant į jo bendražmogiškos kultūros ugdymą, sugebėjimą bendrauti, formuoti vaiko atjautos jausmus, kad jis suprastų kitą žmogų. Šeima yra atvira socialinė institucija, jautri išoriniams poveikiams, tad ne visada šeimos ir visuomenės poveikis ugdant asmenybę yra tapatus. Vaikui išėjus už šeimos rato ribų, pradėjus lankyti darželį, mokyklą, greta šeimos poveikio vaikui, jį veikia bei daro jam įtaką socialinė aplinka. (Vaitkevičius, 1995).

Šeima drauge su mokykla, kuri yra antroji vaiko bendruomenė po šeimos, turi diegti visuomenėje priimtas teigiamas vertybes, normas ir pan. Tačiau čia ir iškyla sunkumų, kuomet namuose diegiamos socialinės normos, (ne) ugdomi socialiniai įgūdžiai skiriasi nuo visuotinai priimtų elgesio modelių. Vaikas pradeda nepritapti prie aplinkos, pavyzdžiui gali nesutarti su klasės draugais, nemokėti užmegzti kontaktų, negebėti tinkamai reikšti jausmų, emocijų, nes neturi tinkamų socialinių įgūdžių. Socialinis pedagogas pastebėjęs iškilusius sunkumus turi užmegzti kontaktą su pačiu mokiniu ir jo tėvais. Kaip buvo minėta anksčiau, tėvai yra svarbiausi vaiko gyvenime, jo ugdyme, geriausiai pažįsta savo atžalą. Gudžinskienė (2011), atliko tyrimą, kuriame buvo apklausti 271 mokinio tėvai ir 121 pedagogai. Autorė domėjosi kiek už socialinių įgūdžių ugdymą yra atsakingi tėvai ir pedagogai. Tyrimo rezultatai parodė, kad pedagogų nuomone, socialinius įgūdžius turi ugdyti tiek pedagogai, tiek tėvai, didesnę atsakomybę priskirdami tėvams. Kiti pedagogai pabrėžė, kad socialinius įgūdžius turi ugdyti tik tėvai, o pedagogai tik prisidėti prie šio ugdymo. Tėvai savo ruožtu, neprisiima sau visos atsakomybės už savo vaikų socialinių įgūdžių ugdymą – mokykla, jų manymu, yra lygiavertis partneris ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Didžiausia dalis (42 proc.) apklaustų tėvų mano, kad už ugdymą atsakingi tiek jie patys, tiek mokykla, tačiau vien sau šią atsakomybę prisiėmė tik apie 8 proc. apklaustųjų tėvų. Net apie trečdalis tėvų mano, kad jų vaikų socialinius įgūdžius turi ugdyti mokykla, o jie yra tik pagalbininkai.

Žymėtinas ir ryšys tarp vaiko santykio su tėvais ir nusikalstamumo. Neigiami santykiai su vienu ar abiem tėvais, jei vaikas nejaučia palaikymo iš šeimos, mano, kad jį laiko nevykėliu, tikėtina, kad jis bus linkęs į nusikalstamą veiklą, bus agresyvus savo tėvams ir aplinkiniams. Emocinis atstūmimas taip pat gali sukelti neigiamų padarinių, tokių kaip agresija, emocinis nejautrumas, nepasitikėjimas savimi, emocinis nestabilumas (Gudžinskienė, 2013).

Petriekienė (2002) pabrėžia, kad šeimoje sudarytos sąlygos įtakoja vaiko bendravimo gebėjimus bei pasisekimą visuomenėje. Pasak autorės, šeimos materialinė padėtis sąlygoja vaiko kultūrinės veiklos plėtrą, pasiturinčių tėvų vaikai dažniau lankosi kultūrinuose renginiuose, nei nepasiturinčių. Sutinku su autore, kad materialinės sąlygos leidžia vaikams aplankyti daugiau įvairių renginių, tačiau pastaruoju metu, vaikams yra sudaromos palankios sąlygos nemokamai

apsilankyti įvairiuose organizuojamose renginiuose, susibūrimuose. Tad manau, didesnę reikšmę turi pačių tėvų noras kartu su vaiku kažkur nueiti ar sudalyvauti. Savo atliktame bakalauro darbe (Valiūtė, 2013) analizavau paauglių laisvalaikio struktūrą, atlikus tyrimą paaiškėjo, kad paaugliai išreiškia norą aktyviai praleisti laisvalaikį su savo tėvais. Tai reiškia, kad trūksta pačių tėvų iniciatyvos produktyviai praleisti laisvalaikį su savo atžalomis, taip skatinant juos tobulinti socialinius gebėjimus. Minėtame tyrime taip pat atsiskleidė, kad tėvai nėra linkę lankytis kultūrinuose renginiuose, parodose, muziejuose. Panašūs tyrimo rezultatai buvo atskleisti ir Gaigalienės, Lukšienės (2002) atliktame tyrime, kuriame matyti, jog laisvalaikiui šeimoje yra skiriama ganėtinai mažai dėmesio, jis nėra organizuotas, apklausiant buvo gauti atsakymai, jog su šeima respondentai nelanko kultūrinių įstaigų (parodų, spektaklių, kt.). Kryptingas laisvalaikis yra neatsiejama asmenybės ugdymo dalis, stiprinanti savarankiškumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, pilietiškumą, lavinanti vaizduotę, komunikabilumą, etinį ir estetinį santykį su aplinka (Margytė 2011; Vaitkevičius, 2008; Rajeckas, 2004).

Juodaitytė (2003) tėvus skiria į aukštesnio sluoksnio ir žemesnio sluoksnio, pastarajam priskiriami nekvalifikuoti darbininkai, kurie atlieka standartizuotą darbą, stereotipinius veiksmus nereikalaujančius įtemptų intelektualinių jėgų. Aukštesniam socialiniam sluoksniui dažnai turi aukštą išsilavinimą, jie vaikams nuolat akcentuoja problemas, tikslingai juos rengia įvairioms būsimoms užduotims, skatina nepriklausomybę ir savikontrolę. Autorė apžvelgia šių dviejų sluoksnių gyvenimo būdą šeimoje. Pasak jo, aukštesniosios ir vidutinės sluoksnio tėvai įvykus, pavyzdžiui, konfliktui tarp sesers ir brolio didesnę dėmesį kreipia į įvykio priežastis, o žemesnės sluoksnio tėvai reaguoja į pasekmes. Kažkuris vaikas bus nubaustas, nebus bandyta išsiaiškinti elgesio priežastis, vaikų tarpusavio santykių įvairovė, poelgis nebus siejamas su galimomis pasekmėmis vaiko socializacijoje.

Aukštesnės klasės tėvai dažniau gyvena idėjų, apibendrinimų, vertybių pasaulyje, todėl jie labiau akcentuoja vaikų verbalinius gebėjimus (ypač vaikystėje), aiškina vaikams visuomenės raidos dėsningumus, vaikų elgesio priežastis ir moko juos atitinkamai analizuoti reiškinius, įvykius bei jų pagrindu projektuoti veiklą. Žemesnio socialinio sluoksnio tėvai dažniausiai neaiškina, o nurodo savo vaikams pageidaujamo elgesio tipą ir reikalauja, jos vaikai turi nedelsiant viską realizuoti (Juodaitytė, 2003).

Vaiko tėvai yra pagrindiniai asmenys atsakingi už savo atžalos ugdymą. Tai reiškia, kad mokyklos socialinis pedagogas, klasės vadovas ar mokytojas turi visapusiškai bendradarbiauti su mokinio tėvais, jie turi žinoti kas vaikui sekasi, kas nesiseka, kokių socialinių įgūdžių stokoja ir pan. Tačiau ne visi tėvai yra linkę bendradarbiauti, kiti galbūt bijo pripažinti, kad jų vaikas turi tam tikrų sunkumų. Dėl to specialistas turi gebėti prieiti prie ugdytinio tėvų, rasti būdų, kaip su jais produktyviai galėtų pabendrauti. Be to, Pasak Jonynienės (2010), daugelis tėvų yra sutrikę,

abejoja bendravimo su vaiku būdais ir modeliu, savo, kaip tėvo ar motinos vaidmeniu vaiko auklėjimo procese, o tai sukelia bendravimo spragas šeimoje, papildomų rūpesčių, trukdo tėvams būti jautriems vaiko poreikiams. Tad Vosylienė (2009) pateikia keletą punktų, kuriais vadovaujantis galima paskatinti tėvus bendradarbiauti:

- Mokant atpažinti ne tik prosocialų ir netinkamą elgesį, bet ir jo atsiradimo priežastis.
- Mokant paskatinti vaiką už tinkamą elgesį, pastangas keisti elgseną, siekimą padėti kitiems, tinkamai spręsti konfliktus ir tinkamai bausti už netinkamą elgesį.
- Mokant rengti sutartis ir pildyti elgesio ugdymo lentelę, kurios pagrindą sudaro sutarties laikymasis. Laikydamasis sutarties, asmuo turi pamatyti ir suprasti, kad elgesio pokyčiai priklauso nuo jo paties, o suaugusysis tik padeda jam.
- Sudarant sąlygas agresyviu elgesiu nepasiekti norimų rezultatų.

Pateikti punktai yra universalūs ir taikomi ne vien koreguojant socialinius gebėjimus. Tačiau, tai yra puiki pradžia, kuria vadovaujantis galima parodyti, kaip tėvai gali tinkamai bendrauti su savo vaiku. Kaip teigia ta pati autorė, dirbti tik su tėvais nėra naudinga, nes kuomet tėvai vieni įsitraukia į pagalbos procesą, vaikai jaučiasi sumišę, nesaugūs, todėl jie turi taip pat dalyvauti ir žinoti proceso detales. Socialinės pagalbos tikslas – siekti pokyčių. Nors tėvai gali norėti pasinaudoti pagalba įveikdami sunkumus, visada atsiranda rizika, kad iškilus kitiems sunkumams šeima vėl grįš į ankstesnę padėtį. Tad yra labai svarbu įtraukti visus šeimos, kaip socialinės sistemos, narius, jų siūlomas pagalbos priemones.

2 skyrius. MOKINIŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS REMIANTIS SOCIALINIŲ PEDAGOGŲ PATIRTIMI: TYRIMO REZULTATAI

2.1. Tyrimo metodika

Empiriniui tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, interviu metodas ir turinio (content) analizė, taip pat taikytas ekspertų vertinimo metodas.

Interviu – tai metodas duomenims gauti klausimus užduodant žodžiu. Taikant šį metodą tyrėjas tiesiogiai bendrauja su respondentu, užduoda iš anksto parengtus klausimus (Kaffemanienė, 2006). Šiame darbe buvo taikytas pusiau struktūruotas interviu, kurio struktūra buvo parengta remiantis atlikta operacionalizacija (žr. 4 priedą). Interviu klausimai pateikti 5 priede. Darbe taikant interviu metodą buvo gauta informaciją apie mokinių socialinių įgūdžių ugdymą, remiantis socialinių pedagogų gerąją patirtimi. Mokinių socialinių įgūdžių ugdymas analizuojamas per tėvų įtraukimą, individualų darbą su mokiniu, darbą mokinių grupėse. Tyrimo dalyviai atskleidžia savo darbo patirtį per minėtus aspektus.

Interviu metu gautas tekstas buvo apdorojamas turinio (content) analizės metodu. Turinio analizės metodo esmė – išskirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus, tada skaičiuoti jų vartojimo dažnį, tirti įvairių teksto elementų ryšius tiek vieno su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi (Tidikis, 2003).

Šiame darbe turinio analizės metodu gauti duomenys suskirstyti į subkategorijas, jos pateiktos 1 priede, o subkategorijos sugrupuotos į devynias kategorijas, kurios analizuojamos 2.3. skirsnyje.

Atlikus turinio analizę pasitelkta ekspertų vertinimu. Pasak Tidikio (2003), ekspertų vertinimo metodas yra plačiai taikomas sociologiniuose tyrimuose gauti nagrinėjamos srities empiriniams duomenims. Naudojant šį metodą reikia suformuoti grupę kvalifikuotų ekspertų (5 – 7 asmenys), kurie gali suteikti būtiną kvalifikuotą informaciją apie vertinamąjį objektą. Šio darbo ekspertų vertinimo duomenys pateikti 3 priede.

Respondentų interviu buvo atliktas 2015 m. kovo mėn., ekspertų vertinimas atliktas 2016 m. balandžio mėn.

2.2. Respondentai

Tyrime iš viso dalyvavo 10 respondentų. Respondentai atrinkti tikslinės imties metodu.

Interviu metu buvo apklausti 5 Šiaulių m. mokyklų socialiniai pedagogai, kurie savose mokyklose vykdo socialinių įgūdžių ugdymą. Tyrimo dalyviai turi nemažą socialinio pedagogo darbo praktiką (2-ą respondentų – 12 m. darbo patirtis, 11 m., 7 m. ir 5 m. darbo patirtis).

Ekspertų vertinimas buvo atliekamas siunčiant anketas (žr. 2 priedą), el. paštu. Iš viso buvo išsiųsta 12 anketų, tačiau gauta tik 5-ių dalyvių atsakymai. Taigi šiame tyrime dalyvavo 5 asmenys, kurie yra susiję su socialinės pedagogikos profesija ir/ar socialinių įgūdžių ugdymu. Respondentų demografiniai duomenys nurodyti anketose, žr. 3 priedą. 1 tyrimo dalyvis yra vidinis, t.y. dalyvavo ir pirmame tyrime, likę 4 dalyviai yra išoriniai, kurie nedalyvavo pirmajame tyrime.

2.3. Tyrimo rezultatai

Žemiau lentelėse yra pateikiami gauti tyrimo rezultatai, kurie buvo analizuojami jau minėtu turinio analizės metodu. Iš viso gautos devynios kategorijos: tėvų į(si)traukimas, specialistų ir šeimos bendradarbiavimas – esminiai socialinių įgūdžių ugdymo veiksniai, grupinių socialinių veiklų nauda socialinių įgūdžių ugdymo procese, individualaus socialinio pedagogo darbo su mokiniu ugdymo metodai, produktyviam grupės darbui su mokiniais specialistui reikalinga grupės telkimo ir formavimo kompetencija, sėkmingo darbo ugdant mokinio socialinius įgūdžius kliūtis – tėvų ir pedagogų tarpusavio nesusikalbėjimas, pagrindiniai socialiniai įgūdžiai, įgyjami grupinėje veikloje, palankus socialinio pedagogo individualaus

darbo su mokiniu vertinimas ir darbo efektyvumą didinantys veiksniai, nepakankamas mokinių socialinių įgūdžių valdymas bei naujų socialinių įgūdžių programų bei specialisto padėsiančio įgyvendinti socialinių įgūdžių programas poreikis.

Ekspertų kategorijų vertinimo rezultatai yra pateikiamas 3 priede. Pagal gautus duomenis matyti, kad ekspertų kategorijų įvertinimas iš esmės nesikeičia nuo darbe pateiktų kategorijų pavadinimų, tai patvirtina nurodytų duomenų patikimumą.

2 lentelė

Tėvų į(si)traukimas, specialistų ir šeimos bendradarbiavimas - esminiai socialinių įgūdžių ugdymo veiksniai , N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų į(si)traukimas, specialistų ir šeimos bendradarbiavimas - esminiai socialinių įgūdžių ugdymo veiksniai	Sėkmingas tėvų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimas užmezgant tarpusavio ryšį	18	<p>„Kada tėvai eina koja kojon su pedagogu, kada bandome derintis su tėvais, kokia kryptimi reikėtų auklėti vaiką, kokia pažiūras turėtume vaikui skiepyti.“</p> <p>„Nuo abiejų šalių, t.y. nuo mokyklos ir nuo tėvų. Gal ir kartosiuosi, bet jeigu nebus ryšio sutarimo, pokalbio, tai tu gali bet ką daryti, bet vis tiek bus kaip į sieną atsitrenkta <...>“</p> <p>„Planuodami problemos sprendimo būdus ir metodus, kaip tai atrodytų, ir kaip tai veiktų, visada tariamės su tėvais.“</p> <p>„Nepulti į tam tikrus anketavimus, pašalinių žmonių, specialistų įtraukimus. Pirmiausiai turime kalbėti susikalbėti [su mokinio tėvais – aut. past].“</p>
	Mokomosios socialinių – tėvystės įgūdžių grupės, paskaitos mokinių tėvams	18	<p>„<...> kartais dirbu su tėvų grupelėmis, t.y. mini tokios grupelės, <...>“</p> <p>„<...> mūsų mokykloje vyko tėvų socialinių įgūdžių ugdymo, tokie mokymai, pagal programą „Mokykla tėvams ir auklėtojams“.“</p> <p>„<...> tėvams vyko tėvystės įgūdžių ugdymo programa.“</p>
	Tėvų noras įsitraukti į vaiko socialinių įgūdžių ugdymo procesą	12	<p>„Būna įvairiai, būna, kad nori labai bendradarbiauti, keisti tą situaciją ir tikrai bendradarbiauja [mokinio tėvai – aut. past].“</p> <p>„Didžioji dalis tėvų nori atvykti į mokyklą pasišnekėti.“</p> <p>„Šiaip tėvai sutinka pasikalbėti.“</p> <p>„Iš tikrųjų tėvai, jie kaip ir ateina į mokyklą.“</p>
	Stipriai išreikštas socialinių pedagogų pritarimas dėl tėvų įsitraukimo į vaiko socialinių	12	<p>„Šimtu procentu [tėvai turi būti įtraukiami į vaiko socialinių įgūdžių lavinimo procesą – aut. past].“</p> <p>„Besąlygiškai [tėvai turi būti įtraukiami į vaiko socialinių įgūdžių</p>

	įgūdžių ugdymo(si) procesą		<p>lavinimo procesą – aut. past.] „Aš manau, kad tikrai, idealiau atveju, visada būtų nuostabu, jei šeima įsitrauktų į bet kokią su vaiku susijusį procesą, klausimo sprendimą.“</p> <p>„<...> o ten, kad tėvus įtraukti, aš manau, kad ir kokią imtum problemą, tėvai visur turi dalyvauti.“</p>
	Verbalinis bendravimas su mokinio tėvais iškilus problemoms	12	<p>„Tai pirmiausiai, vyksta pokalbiai [su mokinio tėvais – aut. past.]“</p> <p>„<...> telefonu pirminis pokalbis dažnai vyksta.“</p> <p>„Pirmiausiai su tėvais kalbamės telefonu, bet dažniausiai prašome susitikti pokalbiui „gyvai“.“</p> <p>„Su mokinio tėvais dažniausiai, aišku, vyksta pokalbis.“</p>
	Socialinių pedagogų nuomone, šeima pagrindinė institucija – lavinanti vaiko socialinius įgūdžius	8	<p>„<...> šeima, pagrindinė terpė, iš kurios ateina visi įgūdžiai.“</p> <p>„Šeima yra pamatas [ugdant vaiko socialinius įgūdžius – aut. past.]“</p> <p>„<...> ir vaikas daug greičiau įsisavina tą [tėvų išugdytą – aut. past.] modelį, kuris yra reikalingas, tarkim, jo teigiamai visapusiai socializacijai.“</p>
	Sėkmės faktoriai lemiantys tėvų įsitraukimą į vaiko socialinių įgūdžių lavinimo procesą	8	<p>„Paprastai sėkmė priklausytų nuo to, kad žmogus mato, kad turi problemų ir nori tas problemas spręsti.“</p> <p>„Tai turbūt nuo to, kiek tėvams rūpi vaiko gerovė, <...>“</p> <p>„<...> kiek jie [mokinio tėvai – aut. past.] domisi auklėjimu, ugdymusi vaiko, <...>“</p> <p>„Tai priklauso nuo situacijos, kiek jie [mokinio tėvai – aut. past.] leidžiasi įtraukiami.“</p>
	Tėvų įpareigojimas įsitraukti į vaiko socialinių įgūdžių ugdymą	4	<p>„Gražiai įpareigojame tėvus atlikti tam tikrus darbus.“</p> <p>„Dažnu atveju klausiu vaiko [prie tėvų – aut. past.], kaip tu manai, kaip tėvai tau galėtų pagelbėti, tada tėvai, savaime suprantama, kaip ir pažada, įsipareigoja tam tikrus dalykus daryti.“</p> <p>„<...> eigoje pasižiūrime, kiek jie [mokinio tėvai – aut. past.] gali padėti susiklosčiusioje situacijoje.“</p>
	Individualios konsultacijos su socialiniu pedagogu, dalyvaujant tėvams ir vaikams	4	<p>„<...> „miksiotas“ individualus darbas, tarkim, tėvai ir mokinys.“</p> <p>„Su tėvais ir vaikais kalbamės bendrai.“</p> <p>„<...> kartu planuojam – vaikas, tėvas, kaip spręstume tam tikrus dalykus.“</p>
	Iš viso:	96	

Gauti duomenys rodo, kad ugdant mokinio socialinius įgūdžius yra labai svarbu įtraukti ir šeimos narius, šiuo atveju – vaiko tėvus. Sėkmingam bendradarbiavimui būtina užmegzti produktyvų ryšį tarp tėvų ir socialinio pedagogo. Turi vyrauti tarpusavio pasitikėjimas. Tėvų noras išvelgti esamą problemą bei noras spręsti susidariusią situaciją („*Nuo abiejų šalių, t.y. nuo mokyklos ir nuo tėvų. Gal ir kartosiuosi, bet jeigu nebus ryšio sutarimo, pokalbio, tai tu gali bet ką daryti, bet vis tiek bus kaip į sieną atsitrenkta <...>*“⁵). Patys tėvai turi norėti dalyvauti vaiko socialinių įgūdžių ugdymo procese, o ne „numesti“ atsakomybę pedagogams. Gudžinskienė (2011), Barkauskaitė, Mikalauskiene (2011) savo atlikto tyrimo išvadose taip pat pabrėžia, kad mokinių socialinių gebėjimų ugdymas tiesiogiai priklauso nuo pedagogų organizuojamų socialinių įgūdžių ugdymo grupių, šeimos ir mokyklos bendro tikslo siekimo, atsakomybės pasidalijimo už vaikų ugdymo procesą, vieningų reikalavimų ir taisyklių laikymosi sprendžiant iškilusias problemas, skatinant pozityvų vaiko elgesį, bendrų tėvų ir pedagogų pastangų ugdant vaiko socialinius gebėjimus.

Respondentai akcentavo, kad savose mokyklose veda ar buvo vedamos kitų specialistų socialinių įgūdžių, tėvystės įgūdžių grupės tėvams ar rengiamos panašiomis temomis. Tai parodo poreikį panašių grupių. Žiūrint bendrąja prasme, Lietuvoje tėvystės įgūdžių ar mokomųjų socialinių įgūdžių grupių tėvams stokojama, kaip mini Marcinkevičiūtė, Balženkienė (2014) tėvystės įgūdžių grupės nėra išplėtos, nevyksta tęstinis darbas su šeima, kol ji nėra įrašyta į socialinės rizikos sąrašus. Pasak Jonynienės (2010), daugelis tėvų yra sutrikę, abejoja bendravimo su vaiku būdais ir modeliu, savo, kaip tėvo ar motinos vaidmeniu vaiko auklėjimo procese, o tai sukelia bendravimo spragas šeimoje, papildomų rūpesčių, trukdo tėvams būti jautriems vaiko poreikiams. Tad tėvystės įgūdžių programos yra vienas iš būdų padėti tėvams įgyti gebėjimų, vaiko auklėjimo, tinkamo bendravimo, socialinių įgūdžių ugdymo procese. Tėvystės įgūdžių programos efektyvumas labiau tikėtinas, kai dalyviams siūloma kuo įvairesnių žinių, papildomų praktinėmis užduotimis, kai padeda tėvams atrasti ir išnaudoti jų asmenines ir bendravimo su vaiku stiprybes, netrikdo dalyvių dėmesio papildomomis paslaugomis ir maksimaliai įtraukia į susitikimus.

Taigi, kaip rodo literatūra (Jonynienė, 2010; Gudžinskienė, 2013, 2011; Juodaitytė, 2003; Vosylienė, 2009) tėvų įtraukimas yra labai svarbus veiksnys lavinant vaiko socialinius įgūdžius, pedagogai dirbdami kartu su šeima turi siekti visapusiškos vaiko gerovės. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau, kad vyktų produktyvus darbas su šeima, patys vaiko tėvai turi rasti noro ir laiko spręsti iškilusius vaiko sunkumus („*Paprastai sėkmė priklausytų nuo to, kad žmogus mato, kad turi problemų ir nori tas problemas spręsti*“⁶).

⁵ Autentiškos citatos, žr. 2 lentelę.

⁶ Autentiškos citatos, žr. 3 lentelę.

Mokinių darbas grupėse yra kitas svarbus aspektas ugdant socialinius gebėjimus, tai galima išvelgti sekančioje lentelėje „Grupinių socialinių veiklų nauda socialinių įgūdžių ugdymo procese“. Žr. 3 lentelę.

3 lentelė

Grupinių socialinių veiklų nauda socialinių įgūdžių ugdymo procese, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Grupinių socialinių veiklų nauda socialinių įgūdžių ugdymo procese	Mokyklose naudojamos ir socialinių pedagogų palankiai vertinamos socialinių įgūdžių ugdymo programos	44	<p>„Iš tikrųjų vertinu labai teigiamai [socialinių įgūdžių ugdymo programos – aut. past.]“</p> <p>„Aš manau, kad jos [socialinių įgūdžių ugdymo programos – aut. past.] reikalingos, turi būti tos programos.“</p> <p>„Baigiau mokymus tos [„Tiltai“ – socialinių įgūdžių ugdymo programa – aut. past.] programos vedimo ir vertinu labai teigiamai, <...>“</p> <p>„Nauda yra didžiulė [socialinių įgūdžių ugdymo programų – aut. past.] <...>“</p> <p>„Tai yra neišmatuojamai geras dalykas [socialinių įgūdžių ugdymo programų – aut. past.], <...>“</p>
	Mokiniai palankiai vertina ir noriai įsitraukia į mokyklos siūlomas ir savanoriškumo principu pasirenkamas grupines socialines veiklas	19	<p>„Mūsų gimnazijos mokiniai yra linkę įsitraukti į grupines veiklas, <...>“</p> <p>„Mokiniai noriai įsitraukia [į grupines veiklas – aut. past.]“</p> <p>„Jie labiau nori, jiems tinka, patinka, mokiniai patys įvardija tuos dalykus, kad jiems tai yra svarbu ir naudinga [dalyvauti grupinėje veikloje – aut. past.]“</p> <p>„Dalyvaujame „Maisto banko“ akcijoje, mes einame savanoriškumo principu, kalbėjaisi su vaikais, jie patys užsirašė, jie nori dalyvauti, patys priėmė sprendimą.“</p>
	Socialinio pedagogo siekimas mokiniui parodyti atliekamos veiklos naudą ir pasiekto rezultato džiaugsmą.	18	<p>„Kalbant apie socialines valandas, taip reikėjo įdėti pastangų kalbantis su vaikais, kad bandyti po truputį išgyvendinti tą terminą „valandų rinkimas“, kalbame apie poreikį būti naudingi, dirbti sau, kitiems.“</p> <p>„<...> kad vaikas patirtų džiaugsmą, kad aš [mokinys – aut. past.] pasiekiau rezultatą.“</p> <p>„Sėkmė priklauso nuo... dabar, kas pirmiausiai, ateina į galvą, tai kad vaikas patirtų džiaugsmą, <...>“</p> <p>„<...> mokiniai jaučiasi visuomenei naudingesni, <...>“</p>
	Teigiamas socialinių pedagogų vertinimas	7	<p>„Įsitraukimą į grupinę veiklą vertinu labai teigiamai <...>“</p>

	mokinių įtraukiant į tikslingą grupinę mokinių veiklą		„ <...> aš į tai [įsitraukimą į grupinę veiklą – aut. past.] žiūriu labai teigiamai.“ „Tai, bet koku atveju, veikla, kuri yra patraukli mokiniams, veikla, kuri turi tikslą yra labai gera.“
	Socialinių pedagogų nuomone, grupinėje veikloje labiausiai ugdomi mokinio socialiniai įgūdžiai	6	„Šiaip manau, kad grupinis darbas, geriausia būtų, kad tai būtų mažesnės grupės.“ „Grupėje geriausia dėl to, kad dirbant individualiai iš karto apsiriboja, kad neugdoma komandinio darbo įgūdžių nesimato, to vaiko santykis su kitais mokiniais, o grupėje visa tai galima pamatyti ir vėl gi galima išvelgti, kur yra stipriosios pusės, kur yra silpnosios pusės, ir kur jį galima nukreipti.“ „Mokiniai [grupinėje veikloje – aut. past.] ima vienas iš kito pavyzdį, o tai geriausiai veikia.“
	Iš viso:	94	

Tyrimo dalyviai įvardija grupinės mokinių veiklos naudą socialinių įgūdžių ugdymo procese. Ypač akcentuojamos yra socialinių įgūdžių ugdymo programos. Socialiniai pedagogai jas vertina palankiai ir pabrėžia jų reikalingumą ugdyme. Albrecht, Mathur, kt. (2015), Harrell, Mercer, kt. (2009), Durlak, Weissberg, Pachan (2010), Sturlienė (2007), Vosylienė (2009), Barkauskaitė (2001) taip pat pat įvardija socialinių įgūdžių grupių svarbą vaiko ugdyme. Minėti autoriai pažymi, kad dalyvaujant tokio pobūdžio grupėse mokiniai tampa laisvesni, gerina bendravimo, konfliktų sprendimo, komandinius ir kt. įgūdžius. Išmoksta naujų elgesio modelių, kyla savivartė, gerėja akademiniai pasiekimai. Tai įvardija ir tyrimo dalyviai („Grupėje geriausia dėl to, kad dirbant individualiai iš karto apsiriboja, kad neugdoma komandinio darbo įgūdžių nesimato, to vaiko santykis su kitais mokiniais, o grupėje visa tai galima pamatyti ir vėl gi galima išvelgti, kur yra stipriosios pusės, kur yra silpnosios pusės, ir kur jį galima nukreipti; Mokiniai [grupinėje veikloje – aut. past.] ima vienas iš kito pavyzdį, o tai geriausiai veikia.“⁷).

Kitas svarbus aspektas, kaip pažymi respondentai, yra pačių mokinių noras įsitraukti į grupinę veiklą. Tai reiškia, kad mokiniai nėra abejingi siūlomoms veikloms (*jie labiau nori, jiems tinka, patinka, mokiniai patys įvardija tuos dalykus, kad jiems tai yra svarbu ir naudinga [dalyvauti grupinėje veikloje – aut. past.]*)⁸. Įdomu tai, kad Grinkevičiūtė, Vyšniauskytė-Rimkienė (2013) atliktame tyrime mini, kad paaugliai dalyvavę organizuotoje prevencinėje socialinių įgūdžių programoje, dirbti grupėse telkėsi vangiai, nenoriai įsitraukdavo į darbą

⁷ Autentiškos citatos, žr. 3 lentelę.

⁸ Autentiškos citatos, žr. 3 lentelę.

mišriose grupėse. Tad galima daryti prielaidą, kad yra svarbus ir siūlomų socialinių įgūdžių grupės veiklų patrauklumas mokiniams, kad jie noriai įsitrauktų į siūlomus užsiėmimus. Tačiau, tame pačiame tyrime dalyvavę mokiniai pabrėžia, kad dalyvavimas socialinių įgūdžių grupėje pagerino jų bendravimo, savikontrolės, empatijos gebėjimus.

Sekančioje kategorijoje įvardijami socialinių pedagogų naudojami darbo metodai ugdant mokinio socialinius įgūdžius individualiose konsultacijose. Žr. 4 lentelę.

4 lentelė

Individualaus socialinio pedagogo darbo su mokiniu ugdymo metodai, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Individualaus socialinio pedagogo darbo su mokiniu ugdymo metodai	Darbo su ugdytiniais metodai, naudojant pokalbį ir diskusijas	15	„Dažniausiai būna pokalbiai su mokiniais, <...>“ „<...> per diskusiją [aiškinamasis susiklosčiusi problema, situacija – aut. past.] <...>“ „<...> aptariam tuos dalykus [priežastys, dėl kurių mokinys neįsitraukia į grupinę bendraamžių veiklą – aut. past.] <...>“ „Taip, pokalbiai, konsultacija.“
	Darbo su ugdytiniais metodai, pasitelkiant situacijos modeliavimo, apsikeitimo vaidmenimis, pavyzdžio pateikimo metodus	11	„ <...> na galbūt ir apsikeitimą vaidmenimis, kaip viena iš metodų.“ „Kartais paklausus mokinio „kaip tu elgtumeisi tokioje situacijoje“ ir dažnai patys mokiniai pasako, padiktuoja kryptį, kaip tą problemą išspręsti.“ „Jeigu individualiai, tai dažniausiai su mokiniu dirbu per tikslingai suformuluotus jam klausimus pagal situaciją, <...>“
	Mokinio savęs pažinimo ir savigarbos socialinio įgūdžio ugdymas dirbant individualiai su mokiniu	7	„Pirmiausiai, savęs pažinimo [socialinį įgūdį mokinys gali lavinti dirbant individualiai su socialiniu pedagogu – aut. past.]“ „<...> savo vertės suvokimo [mokinys gali išmokti dirbant individualiai su socialiniu pedagogu – aut. past.] <...>“ „<...> daugiau apie tai [mokinio asmenybės savybes – aut. past.] aptarti galima tik individualiu darbu.“
	Tarpasmeninio bendravimo socialinio įgūdžio ugdymas dirbant individualiai su mokiniu	5	„Bendravimo su draugais [socialinį įgūdį mokinys gali lavinti dirbant individualiai su socialiniu pedagogu – aut. past.]“ „Parodymas savo charakterio savybių, taip, kad kitų neįžeistum [socialinį įgūdį mokinys gali lavinti dirbant individualiai su socialiniu pedagogu – aut. past.]“ „Aš manau bendravimo, bendradarbiavimo [socialinį įgūdį mokinys gali lavinti dirbant individualiai su socialiniu pedagogu –

			aut. past.]“
	Darbo su ugdytiniais metodai, susiję su konkrečių prosocialių taisyklių paaiškinimu	4	„<...> aptariam mokinio elgesio taisykles <...>“ „Pagrindinių tam tikrų aspektų, taisyklių kokių reikėtų laikytis [aptarimas su mokiniu – aut. past.]“ „Na, visų pirma, yra susitariama dėl tam tikrų taisyklių, kaip mes [socialinis pedagogas ir mokinys – aut. past.] dirbsime kartu, kaip tas darbas turėtų atrodyti, kad laikytumėmės tam tikrų susitarimų, kad būtų galima dirbti.“
	Darbo su ugdytiniais metodai, pasitelkiant įgalinimo metodą	4	„Dažniausiai mokytojai bendraudami su mokiniu, ir mes specialistai, įvardijame neigiamus dalykus: „tu to nepadarai, tu nemoki“ dėl to krenta mokinio savivertė. Individualiai konsultuojant mokinį, aš manau, svarbu yra atskleisti jo gebėjimus, galias, ką jis pats gali padaryti keičiant tam tikrą situaciją ar problemą.“ „Aš dažniausiai naudoju pastiprinimą, įgalinimą, <...>“ „<...> prisiūma išipareigojimus mokinys, ką jis padarys ką jis nuveiks, kaip tą problemą spręs, kaip jis mato tam tikrus dalykus, kaip jis galėtų keisti tą situaciją.“
	Darbo su ugdytiniais metodai, naudojant „laiško sau“ rašymą	3	„Kartais su mokiniu rašom laišką sau, kaip reikėtų, kaip galėtų pasielgti, kaip reikėtų atsisakyti, pavyzdžiui, jei formuojam atsisakymo įgūdį ugdyti.“ „Taip pat laiškas gali būti savęs pažinimui, <...>“ „Kartais, kad pasitikrinti arba jam būtų lengviau, jeigu jam tinka, yra toks būdas – dienoraščio rašymas. Bet čia jau labai individualiai, retesni atvejai.“
	Iš viso:	49	

Kaip matyti iš 4 lentelės, tyrimo dalyviai įvardija, kad dirbant individualiai su mokiniu pirmiausiai vyksta pokalbis, diskusija. Jos metu yra išsiaiškinami sunkumai, susitikimo priežastys, nusimatomai susitikimų tikslai („Pirmiausiai išsakai vaikui, kad pavyzdžiui „aš pastebėjau, kad tu nesutari su vaikais, todėl, kad ten tas, tas, tas. Pažiūrėkime ką galėtumėme padaryti, kad tu pasikeistum, kad tave aplinkiniai labiau mylėtų, gerbtų, pripažintų“, na kažkas tokio..“⁹). Socialinių gebėjimo ugdymui, respondentai pasitelkia metodus, kurių randama ir mokslinėje literatūroje. Dažniausiai naudojamas situacijos modeliavimas, vaidmenų apsikeitimas, pavyzdžio pateikimas (Spence 2003; Tsang, Lak, 2010; Vyšniauskytė-Rimkienė, Liobikienė, 2012; Gudžinskienė 2013). Kaip matyti iš 4 lentelės, įvardijamas ir „laiško sau“ arba

⁹ Autentiškos citatos, žr. 1 priedo 4psl.

dienoraščio rašymo metodus, bet jis naudojamas daug rečiau, negu anksčiau išvardinti socialinių įgūdžių lavinimo būdai.

Respondentai pažymi, jog dirbdami individualiai labiausiai lavinasi tarpasmeninio bendravimo įgūdis taip pat mokinys labiau gali gilintis į save, ugdytis savęs pažinimą ir savigarbą, o šie įgūdžiai priskiriami prie pagrindinių socialinių gebėjimų (Merrell, Gimpel 2014; Šniras, Malinauskas, 2006).

Sekanti lentelė pažymi, kad norint produktyviai dirbti su mokiniu grupe, specialistas turi turėti gebėjimų tinkamai sutelkti ir suformuoti grupę, žr. 5 lentelę.

5 lentelė

Produktyviam grupės darbui su mokiniais specialistui reikalinga grupės telkimo ir formavimo kompetencija, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Produktyviam grupės darbui su mokiniais specialistui reikalinga grupės telkimo ir formavimo kompetencija	Mokinį supanti ar netinkamai parinkta grupinė darbo aplinka daro neigiamą poveikį socialinių įgūdžių ugdymui	17	<p>„Ir vaikas gali turėti labai gerų norų, tačiau jį supanti aplinka daro stiprų neigiamą poveikį.“</p> <p>„Jeigu grupėje atsiras lyderis, kuris sakys, kad nieko nereikia. Tai aišku, nieko ir nebus.“</p> <p>„Sėkmė priklauso nuo daugumos tos grupės vaikų, nes jeigu visi mokiniai turės silpnus socialinius įgūdžius, tai tikėtina, kad grupinė veikla bus chaotiška. Galbūt net būtų galima susidurti su patyčiomis, atstūmimu, diskriminacija.“</p> <p>„Jeigu grupėje atsiras toks žmogiukas, kuris negebės dalyvauti toje grupėje, tai ta sėkmė tikrai nebus tokios, kokios tikimės.“</p>
	Produktyviam grupės darbui – socialiniui pedagogui reikalingas grupės telkimo įgūdis	10	<p>„Tai vat, labai svarbu yra mokėti sutelkti tą grupę, padaryti, taip, kad kiekvienas narys galėtų laisvai reikšti savo nuomonę, kad būtų pilnavertis, tos grupės narys.“</p> <p>„<...> nes jeigu atsiras veiksmų, dėl kurių vienas ar kitas narys jausis blogai, tai ta grupė, aišku, nebus efektyvi ir tos veiklos nebus.“</p> <p>„Svarbu atsižvelgti į kiekvieną narį, jo poreikius, jo sugebėjimus, kad kiekvienas nebūtų atstumtas, neišklaustas, ne duok dieve, ten užguitas ir pan.“</p>
	Pastebėjus poreikį, socialiniai pedagogai mokinį tikslingai įtraukia į socialinių įgūdžių ugdymo grupę	8	<p>„Iš pradžių identifikuojau situaciją, kad tikslinga būtų įtraukti [mokinį į socialinių įgūdžių ugdymo grupę – aut. past].“</p> <p>„Kalbėdama su klasių vadovais, pati stebėdama situaciją, kai kada patį vaiką kalbinu „Čia yra tokia programa, kuri manau, kad tau tiktų ir patiktų.“</p>

			„<...> yra vaikų, kurie stokoja socialinių įgūdžių, bet nori reikšti savo nuomonę, ne visada sutampančia su kitų ir tokiu būdu, pasiremdama tuo, kad mokinys nori diskutuoti, nori bendrauti, siūlau įsijungti į grupę.“
	Optimalaus socialinių įgūdžių ugdymo grupės dydžio nustatymas	5	„Grupėje dalyvavo penkiolika mokinių, šiaip turėtų būti dvylika mokinių, bet norėjo daugiau.“ „<...> mažesnėse grupėse, kad būtų aštuoni vaikai, bandytų ugdytis socialinius įgūdžius.“ „Kita grupė buvo neteisinga savo skaičiumi, nes tai buvo keturiolika vaikų, tai buvo per didelė grupė.“
	Iš viso:	40	

Kaip rodo tyrimo dalyvių darbo patirtis, labai svarbu yra gebėti tinkamai suformuoti mokinių grupę, kad darbas joje vyktų produktyviai. Specialistas turėtų užtikrinti, kad kiekvienas grupės narys jaustųsi saugus, būtų priimamas kitų grupės narių. Aktualu atsižvelgti ir į tai, kiek yra išlavinti mokinio socialiniai įgūdžiai. Pasak respondentų, socialinių įgūdžių grupė turėtų būti mišri, sudaryta iš skirtingų socialinių gebėjimų turinčių dalyvių („<...> *jeigu visi mokiniai turės silpnus socialinius įgūdžius, tai tikėtina, kad grupinė veikla bus chaotiška <...>*“¹⁰). Šie socialinių pedagogų išsakyti pastebėjimai ir parodo, kad specialistas turi būti kompetentingas formuojant socialinių įgūdžių ugdymo mokinių grupę. Kaip teigia Savanavičienė, Šilingienė (2005), grupę vienijantys aspektai, susiję su naryste grupėje yra grupės narių psichologinis suderinamumas, indėlis į grupinį darbą pasiskirstymas ir pusiausvyra, atskirų grupės narių galimybė daryti įtaką grupei, savitarpio pagalba ir pagarba tarp narių. Sturlienė (2007) taip pat mini, kad nuo suformuotos grupės dalyvių ir jų derinio priklauso darbo sėkmė. Autorė pažymi, kad specialistas vedantis socialinių įgūdžių ugdymo grupę turi gebėti nusistatyti tinkamą dalyvių skaičių, kuris yra svarbus darbo kokybei, įžvelgti ar mokinys sugebės dirbti grupėje, t.y. įvertinti jo psichologinę – emocinę savijautą. Akcentuoja specialisto gebėjimą tinkamai organizuoti darbą bei supratimą apie grupės raidos stadijas.

Kaip įvardija tyrimo dalyviai, sėkmingo darbo ugdant mokinio socialinius įgūdžius kliūtis yra tėvų ir pedagogų tarpusavio nesusikalbėjimas, plačiau apie tai parodo sekanti lentelė, žr. 6 lentelę.

¹⁰ Autentiškos citatos, žr. 5 lentelę.

Sėkmingo darbo ugdant mokinio socialinius įgūdžius kliūtis – tėvų ir pedagogų tarpusavio nesusikalbėjimas, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Sėkmingo darbo ugdant mokinio socialinius įgūdžius kliūtis – tėvų ir pedagogų tarpusavio nesusikalbėjimas	Tėvų atsakomybės stoka, ugdant vaiko socialinius įgūdžius.	22	<p>„Mano manymu, didžiausia problema yra tėvų atsitraukimas nuo vaiko ugdymo.“</p> <p>„Jeigu tėvai atsisako bendradarbiauti, ir sako: „- na, mano vaikas didelis <...> mūsų rankos [pedagogų – aut. past.] toje vietoje surištos.“</p> <p>„<...> atsakomybę dažniausiai permeta tie tėvai, kurie yra... jų vaikai turi sudėtingą elgesio modelį.“</p> <p>„Didžioji dalis [mokinio tėvų – aut. past.] numeta nuo savęs atsakomybę.“</p> <p>„<...> bet yra toks dalykas, jie [mokinio tėvai – aut. past.] nori, kad už juos padarytų kiti.“</p>
	Bejėgiškumas dėl nesutampančių vertybių ir normų tarp tėvų ir pedagogų	7	<p>Jeigu tėvai sako priešingai, nei moko pedagogas ir auklėjamas, yra nusiteikę prieš mokyklą, prieš pačią galbūt net instituciją, ne pačią konkrečią situaciją, tokiu atveju mes [pedagogai – aut. past.] vėlgi esam bejėgiai, kaip ir negalim kištis į tą šeimą, jeigu prieštaraujam tėvų požiūriui.“</p> <p>„Pavyzdžiui, mes [socialiniai pedagogai – aut. past.] ugdome vienaip, o tėvai sako kitaip <...>“</p> <p>„Na pavyzdžiui, bendravimo su aplinkiniais, jeigu mes ugdome pozityviaus, palankaus santykio į kitą, sakome, kaip reikėtų elgtis, kad ir tas mandagumas išliktų ir pagarba kitam, o tėvai pavyzdžiui, išplūsta kaimyną, vairuodami keikia kitus vairuotojus aplinkui ir pan. Tai aišku, viską sugriauna... na, galbūt ne sugriauna, bet susilpnina, susvyruoja tie pamatai, ką mes [socialiniai pedagogai – aut. past.] statome.“</p>
	Tėvų vengimas bendradarbiauti su pedagogais dėl nuolatinės neigiamos informacijos gavimo	6	<p>„Dar vienas pastebėjimas dėl ko nėra sutarimo, kada mes susitinkame su tėvais, dažniausiai kai iškyla tam tikra problema, nesusitarimas, o mokykla retai kreipiasi dėl tam tikrų teigiamų dalykų.“</p> <p>„<...> kada tėvai gauna dažnai neigiamą informaciją, tuomet ir iš tėvų atsiranda tas nenoras bendrauti, nes galvojimas, kad „vėl nueisiu į mokyklą ir vėl mane kaltins, kad aš nemoku auklėti vaiko, nesusikalbu“, tai tėvai patys pradeda vengti bendrauti su mokykla.“</p> <p>„Mes patys padarome tą „meškos paslaugą“, kai į tėvus kreipiamės tik tada, kai yra bėda ir nepadarome</p>

			<i>teigiama, pozityvaus atgalinio ryšio.</i> “
	Tėvų vengimas bendradarbiauti su socialiniu pedagogu įvardinant laiko stoką	3	„<...> šiaip dažniausiai tėvai sako, jog „aš nieko nepadarysiu, nieko nežinau, darykite jūs [pedagogai – aut. past.] ką nors, nes aš dirbu, neturiu laiko“.“ „Kartais būna atsikalbinėjimas dėl laiko stokos: „aš visą dieną dirbu, aš neturiu laiko“.“
	Iš viso:	38	

Specialistai iš savo darbo praktikos pažymi, kad didžiausia kliūtis yra tėvų atsakomybės stoka ugdant savo vaiką. Kaip matyti iš pateiktų duomenų, dalis tėvų aplaidžiai žiūri į vaiko ugdymą, vengia bendradarbiauti su socialiniais pedagogais. Gudžinskienė (2011) savo atliktame tyrime apie socialinių įgūdžių ugdymą pateikė duomenis, kuriuose atskleidžiama, kad net trečdalis tėvų (270 respondentų) dalyvavusių tyrime mano, jog vaikų socialinius įgūdžius turi ugdyti mokykla, o jie yra tik pagalbininkai. To pačio tyrimo rezultatuose įvardijama, jog pedagogai pasigenda didesnio tėvų vaidmens ugdyme. Taigi galima daryti išvada, kad tiek atlikto Gudžinskienės (2011) tyrimo duomenys, tiek šio tyrimo duomenys atskleidžia tą patį faktą, jog stinga tėvų įsitraukimo į vaiko socialinių įgūdžių ugdymo procesą ir tai yra aktuali problema. Kaip buvo minima ankstesnėje 2 lentelėje, dauguma autorių pabrėžia tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymo proceso svarbą. Taip pat akcentuojama, jog tėvams trūksta įgūdžių ir žinių apie vaikų auklėjimą, tad galima daryti prielaidą, kad jeigu tėvai gautų daugiau informacijos apie vaikų ugdymą, iškiltų mažiau problemų bei patys suprastami socialinių įgūdžių lavinimo svarbą daugiau bendradarbiautų su mokykla.

Kita aktuali subkategorija yra atsirandanti bejėgiškumas dėl nesutampančių normų ir vertybių tarp pedagogų ir tėvų. Tyrimo dalyviai nurodo, kad kai kurių tėvų netinkamos vertybės ar elgesys daro neigiamą įtaką vaiko socialinių įgūdžių ugdymui ir tai sumenkina pedagogų skiepijamas teigiamas vertybes, normas, elgesį. Žukauskienė, Malinauskienė (2008), atliktame savo tyrime įrodė, kad tėvų auklėjimo stilius turi įtakos asmenybės emociniams ir elgesio sunkumams. Šiuo atveju, taip pat galima daryti prielaidą, kad daliai tėvų trūksta elementaraus suvokimo apie savo neigiamo pavyzdžio įtaką vaiko ugdymui, tad vėlgi akcentuočiau pačių tėvų švietimą apie tinkamą vaikų auklėjimą, tai akcentuoja ir kai kurie autoriai (Barkauskaitė, Mikalauskienė 2011; Jonynienė 2010; Kairienė, 2006).

Įdomu tai, kad patys tyrimo dalyviai išsako dėl ko tėvai nenori bendradarbiauti su mokykla. Jų nuomone, tėvai gauna per daug neigiamos informacijos apie savo vaiką ar netinkamą jo auklėjimą ir tai stabdo bendradarbiavimą. Pasak respondentų, į tėvus dažniausiai yra kreipiamasi tik iškilus tam tikriems sunkumams, bet retai pasidžiaugiama vaiko sėkme. Tad daroma prielaida, kad tėvams trūksta pozityvaus bendravimo ir bendradarbiavimo su mokykla. Kaip teigia Valantinas, Čiuladienė (2012), tėvų bendradarbiavimas su mokykla dažnai yra

vienakryptiškas, apsiribojantis tėvų informavimu. Kaip įvardija autoriai, kai kuriose šalies mokyklose trūksta tėvų pakvietimo dalyvauti organizuojant, diskutuojant ar planuojat įvairius renginius, šventes, ir pan. Taip pat akcentuojamas ir tėvų švietimas įvairiais vaiko ugdymo klausimais.

Kita kategorija parodo, kokių pagrindinių socialinių įgūdžių mokiniai gali įgyti dalyvaudami grupinėje veikloje, žr. 7 lentelę

7 lentelė

Pagrindiniai socialiniai įgūdžiai, įgyjami grupinėje veikloje, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Pagrindiniai socialiniai įgūdžiai, įgyjami grupinėje veikloje	Mokinio gebėjimo bendrauti socialinio įgūdžio ugdymas grupinėje veikloje	19	„Pirmiausiai kalbėtume <...> ir apie bendravimo įgūdžių stiprinimą [grupinėje veikloje – aut. past.].“ „Galbūt dar tokio drąsesnio bendravimo [mokinys ugdosi grupinėje veikloje – aut. past.].“ „Jie [mokiniai – aut. past.] mokosi kaip užmegzti kontaktą, kaip prieiti [grupinėje veikloje – aut. past.].“ „Bendravimas, bendradarbiavimas, kompromiso radimas, konfliktų sprendimo įgūdžiai, tai manau, šių grupinio darbo įgūdžių.“ „<...> ir bendravimo įgūdžius tobulina [socialinių įgūdžių ugdymo grupėje – aut. past.].“
	Mokinio savęs pažinimo įgūdžio ugdymas grupinėje veikloje	9	„Daug atsiranda galimybių mokinio saviraiškai, gebėjimams kažkokiems parodyti, o juolab, gali išryškėti ir kažkokie sunkumai.“ „<...> gauti grįžtamąjį ryšį apie save ir savo asmenybę, kas yra naudinga [dirbdamas grupėje – aut. past.].“ „Mes mokomės ne tik pažinti save... [socialinių įgūdžių grupėje – aut. past.] <...>“ „Savęs pažinimo <...> įgūdžius tobulina [socialinių įgūdžių ugdymo grupėje – aut. past.].“
	Mokinio atsakomybės ir pagalbos teikimo įgūdžio ugdymas grupinėje veikloje	5	„Pirmiausiai tai kalbėtume <...> ir apie atsakomybę [mokinys ugdosi dirbdamas grupėje – aut. past.].“ „<...> atsakomybės prisiėmimo, nes kuomet skirstosi darbus grupėje, jie [mokiniai – aut. past.] turi prisiimti tam tikrą atsakomybę ir kažką padaryti, kad būtų naudingas grupėje.“ „<...> aplamai, tai pagalbos vienas kitam, nes vis tiek reikia panešti ar kažką kito padaryti.“
	Mokinio kritinio ir kūrybinio mąstymo ugdymas grupinėje	3	„<...> ir apie pačio požiūrio formavimą [mokinys ugdosi grupinėje veikloje – aut.

	veikloje		<i>past.]“ „Jeigu grupė sudaryta iš prosocialiai sudarytų jaunuolių, neturinčių problemų, nėra sunkumų dėl priklausomybių ir pan., ir jeigu tai yra didžioji dauguma tokių mokinių, o likusioji grupės dalis turinti sunkumų, pavyzdžiui, dėl elgesio, priklausomybių, tai tokiu būdu gali formuotis ir atsisakymo įgūdis teigiamo pavyzdžio metodu.“</i>
	Iš viso:	36	

Pagrindiniai socialiniai įgūdžiai, kurių mokiniai gali įgyti grupinėje veikloje yra bendravimo, savęs pažinimo, atsakomybės, pagalbos teikimo, kritinio ir kūrybinio mąstymo – tai nurodo tyrimo dalyviai iš savo darbo praktikos. Apie išvardintų įgūdžių ugdymą kalbama socialinių ar gyvenimiškų įgūdžių ugdymo programose, pavyzdžiui: „Tiltai: paauglių socialinių įgūdžių ugdymo programa“ (Sturlienė, 2007), „Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas“ (Astrauskienė, kt., 2009). Taip pat savo darbuose mini ir Šniras, Malinauskas (2006), Grinkevičiūtė, Vyšniauskytė-Rimkienė (2013), Barkauskaitė (2001), Albrecht, Mathur, Jones, Alazemi (2015).

Kaip matyti iš 7 lentelės, respondentai labiausiai akcentuoja mokinio gebėjimo bendrauti įgūdžio ugdymą. Tai rodo, kad tyrimo dalyvių nuomone, grupinėje veikloje mokiniai labiausiai ugdomi bendravimo su kitais įgūdį. Šį gebėjimą galima skaidyti į kelias dalis. Tai reiškia, kad po žodžiu „bendravimas“ randama kelių labai svarbių situacinių socialinių įgūdžių, pavyzdžiui, ugdytinis per bendravimą mokosi pradėti pokalbį, pateikti ir tinkamai atsakyti į klausimus, geba palaikyti pokalbį, ugdomi gebėjimą išklaudyti kitą, adekvačiai priimti ir reikšti savo jausmus bei emocijas (Šniras, Malinauskas 2006; Merrell, Gimpel 2014).

Kita kategorija parodo palankaus socialinio pedagogo individualaus darbo su ugdytiniu vertinimą bei nurodo veiksnius, kuriais remiantis didėja darbo efektyvumas. Žr. 8 lentelę.

8 lentelė

Palankus socialinio pedagogo individualaus darbo su mokiniu vertinimas ir darbo efektyvumą didinantys veiksniai, N=5

Palankus socialinio pedagogo individualaus darbo su mokiniu vertinimas ir darbo efektyvumą didinantys	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
	Produktyvus socialinio pedagogo darbas su mokiniu stiprinant tarpusavio ryšį	14	<i>„Pirmiausia, sėkmė priklauso nuo to, kokį mes rasime tarpusavio ryšį.“ „<...> jeigu mokinys yra atviras, nusiteikęs darbui, pavyksta užmegzti tą artimą ryšį.“ „Ar aš sugebu surasti priėjimą, nes tada ir tas pokalbis, ir netgi savo pavyzdžio</i>

veiksniai			<i>metodas gali būti labai efektyvu, bet tik tuo atveju, jeigu jis [mokinys – aut. past.] pripažįsta, ir jeigu yra atrastas ryšys.“</i> <i>„Aš manau, jeigu užsimezga ryšys tarp pagalbos teikėjo ir gavėjo, tada ir darbas būna sėkmingas, jeigu atsiranda pasitikėjimas, supratimas vienas kito, palaikymas, tada abipusė būna nauda.“</i>
	Socialinių pedagogų išreikštas poreikis ir nauda dirbant su mokiniu individualiai	10	<i>„<...> jis [individualus darbas su mokiniu – aut. past.] yra labai svarbus.“</i> <i>„<...> individualus darbas su mokiniu, tai yra naudingiausia, ką socialinis pedagogas gali jam duoti, <...>“</i> <i>„Nuomonė, aišku, yra teigiama, nes manau, kad socialinio pedagogo darbas be individualaus darbo, tai neįsivaizduojamas.“</i> <i>„Vertinu palankiai, kad to [individualaus darbo ugdant mokinio socialinius įgūdžius – aut. past.] reikia.“</i>
	Socialinio pedagogo, kaip sektino pavyzdžio kūrimas mokiniui	3	<i>„<...> mes „suaugėliai“, na specialistai, tą socialinį savo foną, dauguma, noriu tuo tikėti, turim teigiamą, ir vien to pavyzdžio metodu darom poveikį, tampam sektinu pavyzdžiu.“</i> <i>„<...> ar aš [socialinis pedagogas – aut. past.] tam vaikui esu autoritetas toje situacijoje.“</i>
	Iš viso:	27	

Individualus darbas su mokiniu yra viena iš svarbiausių socialinio pedagogo darbo sričių, kaip nurodo respondentai („<...> individualus darbas su mokiniu, tai yra naudingiausia, ką socialinis pedagogas gali jam duoti, <...>“; „Nuomonė, aišku, yra teigiama, nes manau, kad socialinio pedagogo darbas be individualaus darbo, tai neįsivaizduojamas“¹¹). Produktyviam darbui labai svarbi yra užmegzto kontakto kokybė, t.y specialistas ir mokinys turi pasitikėti vienas kitu, rasti bendrą kalbą, ir pan. Kaip rodo tyrimo dalyvių geroji patirtis bei literatūra, visų svarbiausia yra gebėti prieiti prie mokinio („Pirmiausia, sėkmė priklauso nuo to, kokį mes rasime tarpusavio ryšį.“¹²). Kaip teigia Vaitkevičius (1995), socialinis pedagogas turi būti komunikabilus, humaniškas, jautrus sau ir kitiems, rasti bendrą kalbą su į keblią padėtį patekusiais ir jiems visokeriopa padėti. Kočiūnas (1995) taip pat pažymi, kad konsultuojamieji asmenys turi sunkumų, jie tikisi, kad bus suprasti. Jeigu pačioje bendravimo pradžioje mokinys patikės specialistu, vėliau jis galės drąsiau rizikuoti, dalytis savo jausmais, mintimis, nerimu. Jeigu artimo ryšio nėra, specialisto darbas gali tapti neefektyvus ir beprasmis. Dikčienė (2009) pataria bendrauti su mokiniu ne tik konsultacijų metu, bet daryti tai nuolat, taip parodant, kad

¹¹ Autentiškos citatos, žr. 8 lentelę.

¹² Autentiškos citatos, žr. 8 lentelę.

specialistu jis rūpi, tačiau pabrėžia, kad reikia būti atsakingais ir adekvačiais, apsirėžiant savo ir kitų atsakomybės ribas.

Taigi galima daryti prielaidą, kad individualus darbas su mokiniu yra labai reikšmingas. Tiesiog reikia suprasti mokinį, jo sunkumus, gebėti pasitikėti mokiniu, rasti ryšį ir tuomet specialisto pastangos bus efektyvios ir duos produktyvių rezultatų, tiek socialinių įgūdžių ugdymo procese, tiek kitose reikšmingose mokiniui gyvenimiškose situacijose.

Sekanti 9 lentelė parodo, nepakankamą mokinių konfliktų sprendimo, emocijų išreiškimo, savęs pažinimo ir pateikimo bei pagalbos prašymo socialinių įgūdžių valdymą.

9 lentelė

Nepakankamas mokinių socialinių įgūdžių valdymas, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Nepakankamas mokinių socialinių įgūdžių valdymas	Pastebima mokinių kultūros ir pagarbos stoka	6	„<...> manau, kad tos elementarios elgesio, sakyčiau, kultūros [stokoja mokiniai – aut. past.] <...>“ „<...> to elementaraus etiketo gal [stokoja mokiniai – aut. past.]“ „Galbūt apie tai kalbėtume, apie tokio įgūdžio [pagarbos – aut. pats.], kuris ateina iš šeimos stoka.“ „<...> galbūt pagarbos suaugusiems, vienas kitam, stoka.“
	Pastebima mokinių savęs pažinimo ir savivertės stoka	5	„<...> jie [mokiniai – aut. past.] nepažįsta savęs, tai nuo to reikėjo pradėti, nes tikrai dauguma paauglių nežino savo stipriųjų pusių, savo silpnųjų pusių ir sunkiai sekasi, tai atrasti.“ „Kitas gal būtų savirealizacijos įgūdis, kad mokiniai nežino, kur save padėti, ieško savęs, neranda.“ „O dar socialinių įgūdžių... pasitikėjimo savimi, iš pokalbio matai „aš tą nepadarysiu, aš to neįveiksiu“, tai vat, tas toks pasitikėjimo matau stoka.“
	Pastebimas mokinių tvirtos nuomonės bei valios stoka	5	„<...> iš mano mokinių rato, tai galbūt neturėjimas valios, <...>“ „Savo „stuburo“ turėjimo stokoja, bet ir gi ne apie kategoriškumą kalbu, bet apie savo nuomonės turėjimą.“ „Pritapti konformistiniu požiūriu, prisitaikėliškai. Pritapti yra gerai, bet ne prisitaikėliškai, ko nenorėčiau, kad vaikai išmoktų.“
	Pastebima mokinių konfliktų sprendimo ir emocijų valdymo stoka	4	„Konfliktų sprendimo įgūdžių, manau, yra trūkumas, nes dažnai mes žinom kaip vaikinai bando spręsti, kumščiai iš karto į darbą eina, merginos šiek tiek subtiliau apkalbos, patyčios, intrigos kažkokios.“ „Tai pastebiu darbe, kad daug tenka

			<i>spręsti konfliktinių situacijų, kažkas kažką apkalbėjo, kažkas kažkur nesusišnekėjo, kažkas ne taip pažiūrėjo ir panašiai.“</i> <i>„<...> emocijas jie [mokiniai – aut. past.] sunkiai valdo, bet tai yra paaugliai.“</i>
	Pareigų ir atsakomybės stoka	4	<i>„<...> vaikai labai daug žino, ką aš galiu daryti, man nieko iš to nebus... <...>“</i> <i>„- O kodėl aš negaliu, aš galiu“, jie jaučia viduj... kad jaučiasi laisvais, tai yra gerai, bet galbūt nesuvokia tos laisvės esmės, vertės, kur padėti tą laisvę. Na gaunasi, toks „O, aš tai galiu!“ [spragtelį pirštais – aut. past.]“</i> <i>„Mokiniai nesuveda tų dviejų ryšių, na turbūt, tai tokie dalykai, priešastis – pasekmė.“</i>
	Mokinių pagalbos prašymo įgūdžio stoka	3	<i>„Jeigu pradėdam kalbėti apie patyčių problemą, tai dažnai, galbūt nemoka ar nenori kreiptis pagalbos.“</i> <i>„Nėra įpročio prašyti ar kreiptis pagalbos, kad kas pagelbėtų.“</i>
	Iš viso:	27	

Kaip matyti iš 9 lentelės, prasminių vienetų skaičius, žymintis respondentų išsakytų teiginių kiekį, skiriasi nežymiai, nėra didelio atotrūkio. Remdamiesi savo darbo patirtimi, tyrimo dalyviai, vis dėlto labiausiai akcentavo mokinių pagarbos ir kultūros stoką. Mokinių netoleruotinas elgesys yra plačiai eskaluojamas jau keletą metų, įvardinant tiek nepagarbius mokinių tarpusavio santykius tiek nepagarbą mokytojams. Tai analizuoja ne tik Lietuvos mokslininkai (Gailienė, 2015; Jančiauskas, 2015; Pivorienė, Jurkonytė, 2008; Pruskus, Tuzienė, 2012; Zaborskis, Cirtautienė, Žemaitienė, 2005), apie panašias problemas kalba ir užsienio autoriai (Christensen, 2007; Insoo, Moss, 2012; Jones, Murphy, 2015; Swearer, S., Hymel, S., 2015). Dažnas temos nagrinėjimas leidžia daryti prielaidą, kad tai yra aktuali problema ne tik Lietuvos mokyklose, bet ir užsienio šalyse.

Respondenatai taip pat pažymi, kad mokiniai mažai pažįsta save, nežino kur save realizuoti, turi žemą savivertę. Kaip pažymi Donnellan ir kt. (2005) yra ryšys tarp menkos savivertės ir agresijos. Jie teigia, kad mokiniai turintys žemą savivertę yra labiau linkę į agresyvumą, nepriimtina elgesį. Tad galima daryti prielaidą, kad mokiniai, kurie stokoja pagarbos kitiems, menkai savimi pasitiki dėl to pyktį išlieja ant kitų asmenų. Patchin, Hinduja (2010) tyrinėjo virtulių patyčių įtaką asmens savivertei, jie taip pat pažymi, kad tiek asmuo patyręs patyčias, tiek agresorius turi žemą savęs vertinimą.

Taip pat pastebimas mokinių tvirtos nuomonės bei valios stoka. Tyrimo dalyviai įvardija, kad dalis mokinių laikosi konformistinio požiūrio. Tačiau čia vėl gi viskas siejasi su asmens saviverte. Menkas savęs vertinimas įtakoja mokinių tvirtos nuomonės turėjimą, kaip jau buvo

minėta anksčiau, jis yra susijęs ir su nepriimtinu, nepagarbiu, agresyviu elgesiu su kitais asmenimis, atsiranda baimė būti kitokiu, nei likę bendraamžiai.

Išanalizavus gautus duomenis, daroma prielaida, kad menkas mokinio savęs vertinimas yra susijęs su jo elgesio bei nuomonės apraiškomis. O tai rodo, kad savęs pažinimas ir vertinimas yra vienas pagrindinių socialinių įgūdžių, kuri būtina ugdyti, tiek šeimoje, tiek ugdymo institucijoje.

Sekanti 10 lentelė atskleidžia naujų socialinių įgūdžių programų bei specialisto padėsiančio įgyvendinti socialinių įgūdžių programas poreikį.

10 lentelė

Naujų socialinių įgūdžių programų bei specialisto padėsiančio įgyvendinti socialinių įgūdžių programas poreikis, N=5

	Subkategorijos	Prasminių vienetų skaičius	Patvirtinantys teiginiai
Naujų socialinių įgūdžių programų bei specialisto padėsiančio įgyvendinti socialinių įgūdžių programas poreikis	Socialinių pedagogų įvardijamas poreikis sukurti daugiau socialinių įgūdžių ugdymo programų	5	<p>„Aš pastebėjau, kad mažuma yra tų [socialinių įgūdžių ugdymo – aut. past.] programų.“</p> <p>„Labai kažkaip nėra jos [socialinių įgūdžių ugdymo programos – aut. past.] tiek atnaujinamos, kiek norėtusi.“</p> <p>„<...> labai norėtusi, kad tų [socialinių įgūdžių ugdymo – aut. past.] programų būtų daugiau leidžiama <...>“</p> <p>„Tik norėčiau, kad jų [socialinių įgūdžių ugdymo programų – aut. past.] būtų daugiau.“</p>
	Socialinių pedagogų įvardijamas atskiro specialisto, mokiniams vedančio socialinių įgūdžių ugdymo grupę, poreikis	3	<p>„Iš tikro tam reikia labai daug laiko, jeigu mes norime mokykloje dirbti su tokiomis programomis, tai čia pribėgomis tas vyksta, mano nuomone, tai yra reikalingas specialistas iš šalies, kuris nuolat tai darytų, nes vaiką išlaikyti po pamokų yra labai sunku.“</p> <p>„<...> tai turėtų būti specialistas, turintis pedagoginį, psichologinį išsilavinimą, kuris eina ir dirba su vaikais.“</p> <p>„Tiesiog nebeturėjau fizinių jėgų skaidyti tą grupę į dvi atskiras, nes tai užima daug laiko, dvi astronomines valandas, ir iš tiesų reikalauja papildomų energijos šaltinių gauti iš kažkur.“</p>
	Kompleksinės pagalbos poreikis mokinio socialinių įgūdžių lavinimo procese	2	<p>„Dirbant kompleksiskai: šeima, mes, specialistai, mokykla, dar jeigu neformaliojo ugdymo mokykla ar įstaiga, sporto treneris, šokio vadovė ar pan. įsitrauktų į susidariusį klausymą, kartu padirbėtų, nebūtų abejingi, tai tikrai efektyvumas būtų didesnis, negu dirbant vienakryptiškai.“</p> <p>„Aišku, geriausiai būtų, kad viską galėtumėme kompleksiskai daryti, ir su</p>

			<i>tėvais dirbti, ir vaiką individualiai konsultuoti, ir šalia vyktų grupinis darbas.</i> “
	Iš viso:	10	

Kaip buvo matyti iš 3 lentelės, socialinių įgūdžių programos yra naudojamos respondentų ir jos yra vertinamas labai palankiai, kaip puiki priemonė ugdyti mokinių socialinius gebėjimus. Tačiau pastarojoje 10 lentelėje, tyrimo dalyviai pasigenda naujai sukurtų socialinių įgūdžių lavinimo programų (*„Labai kažkaip nėra jos [socialinių įgūdžių ugdymo programos – aut. past.] tiek atnaujinamos, kiek norėtusi.“*, *„<...> yra kelios pagrindinės [socialinių įgūdžių ugdymo programos – aut. past.], iš tikrųjų, jos jau eina metai iš metų.“*)¹³. Pastarieji teiginiai ir parodo šių programų trūkumą ar atnaujinimą.

Respondentai įvardija specialisto, kuris vestų socialinių įgūdžių ugdymo grupę poreikį. Tyrimo dalyviai įvardija laiko ir fizinių jėgų stoką įgyvendinant socialinių įgūdžių grupės programas (*„Iš tikro tam reikia labai daug laiko, jeigu mes norime mokykloje dirbti su tokiomis programomis, tai čia pribėgomis tas vyksta, mano nuomone, tai yra reikalingas specialistas iš šalies, kuris nuolat tai darytų, nes vaiką išlaikyti po pamokų yra labai sunku.“*)¹⁴. Atlikti moksliniai tyrimai, taip pat įvardija, jog socialiniai pedagogai susiduria su dideliu darbo krūviu, dėl ko atsiranda nuovargis, stresas, kiti sveikatos sutrikimai (Bubnys, Petrošiūtė 2008; Leliūgienė, Baršauskienė, Mertinkaitytė, 2008).

Taigi apibendrinant 10 lentelę, daroma išvada, kad dėl vyraujančio didelio darbo krūvio, socialiniams pedagogams trūksta laiko ir jėgų produktyviai įgyvendinti mokinių socialinių įgūdžių ugdymą grupėse dėl to pačių respondentų yra įvardijamas atskiro specialisto padėsiančio įgyvendinti minėtas programas poreikis.

¹³ Autentiškos citatos, žr. 1 priedas, 10 psl.

¹⁴ Autentiškos citatos, žr. 10 lentelę.

Išvados

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą pastebėta, kad socialinių įgūdžių sąvoką įvairūs mokslininkai interpretuoja skirtingai. Dalis mokslininkų pastarąją formuluotę tapatina su socialine kompetencija ar gyvenimiškais įgūdžiais, kiti autoriai nesutinka ir teigia, kad socialinė kompetencija ar gyvenimiški įgūdžiai yra platesnės reikšmės.

Savitvartos, savęs įtvirtinimo, bendravimo su bendraamžiais, bendradarbiavimo ir akademiniai įgūdžiai yra pagrindiniai gebėjimai, kuriuos turi gebėti valdyti vaikai ir paaugliai. Tai dažniausiai moksliniuose tyrimuose minimi gebėjimai.

Įvairūs autoriai nurodo vaidmenų žaidimų, situacijų modeliavimo, instruktavimo, praktikavimo, grįžtamojo ryšio metodus, kuriais gali būti lavinami socialiniai įgūdžiai.

Kalbant apie socialinio pedagogo vaidmenį ugdant mokinių socialinius įgūdžius pastebima, kad specialistas turi gebėti prieiti prie žmogaus, užmegzti šiltus tarpusavio santykius, palaikyti ryšius, mokėti valdyti tiek savo, tiek konsultuojamųjų emocijas, stebėti aplinką ir jos pokyčius. Tai reikalinga ugdant socialinius gebėjimus individualiai su mokiniu, įtraukiant šeimos narius ar dirbant su mokinių grupe. Socialinių gebėjimų ugdymas įvairiose aplinkose turi savų ypatybių. Pavyzdžiui, individualios konsultacijos su mokiniu suteikia galimybę didesnę dėmesį skirti konkrečioms mokinio poreikiams, lengviau užsimezga ir artimesni tampa tarpusavio santykiai, nei tarkim, grupinėje veikloje. Specialistas pastebėjęs socialinių įgūdžių poreikį turi surinkti kiek įmanoma daugiau informacijos apie asmenį, tuomet susidaryti veiksmų planą, kuriuo vadovaudamasis ugdys nusimatytus gebėjimus.

Mokinio tėvai turi būti įtraukiami į kiekvieną procesą, kuris yra susijęs su jų vaiku, nes šeima yra pagrindinė mokinio asmenybės ugdymo institucija, tėvai yra atsakingi už savo atžalas. Su šeimos pagalba yra lengviau ugdyti socialinius įgūdžius, nes pastarųjų gebėjimų pastiprinimas vyksta ne tik mokykloje, bet ir šeimoje.

Darbas su mokiniu grupe gali būti dvejopas, tai reiškia, kad socialinių įgūdžių ugdymas gali būti kaip pavieniai užsiėmimai, pavyzdžiui, pamokų, klasės valandėlės, organizuojamų renginių ir pan. metu arba specialiai suburtose socialinių įgūdžių grupėse. Socialinis pedagogas turėtų gebėti suburti tinkamą grupę atsižvelgiant į kiekvieno jos nariu poreikius, emocinę – psichologinę savijautą. Turėtų gebėti vesti diskusijas, užmegzti pozityvų kontaktą tarp grupės narių, mokėti suteikti grįžtamąjį ryšį, suprasti grupės dinamikos etapus.

2. Socialiniai pedagogai interviu metu labiausiai akcentavo ugdymą grupėje, kaip paveikiausią socialinių gebėjimų lavinimą. Pabrėždami, kad mokiniai geriausiai mokosi vieni iš kitų. Bendraamžiai savo teigiamu pavyzdžiu suteikia didesnę poveikį, nei suaugę asmenys. Visi tyrimo dalyviai palankiai vertino socialinių įgūdžių ugdymo programas, kaip priemonę lengviau ugdyti vaiko gebėjimus. Respondentai taip pat išsamiai aptarė ir tėvų vaidmenį bei pagalbą

specialistui ugdant vaiko socialinius įgūdžius. Įvardino gebėjimus, kurių, jų manymu, stokoja šiuolaikiniai mokiniai.

3. Atliekant turinio (content) analizę teksto duomenys buvo sugrupuoti į subkategorijas (žr. 1 priedą), o pastarosios suskirstytos į kategorijas. Iš viso gautos devynios kategorijos:

1. Tėvų į(si)traukimas, specialistų ir šeimos bendradarbiavimas - esminiai socialinių įgūdžių ugdymo veiksniai.
2. Grupinių socialinių veiklų nauda socialinių įgūdžių ugdymo procese.
3. Individualaus socialinio pedagogo darbo su mokiniu ugdymo metodai.
4. Produktyviam grupės darbui su mokiniais specialistui reikalinga grupės telkimo ir formavimo kompetencija.
5. Sėkmingo darbo ugdant mokinio socialinius įgūdžius kliūtis – tėvų ir pedagogų tarpusavio nesusikalbėjimas.
6. Pagrindiniai socialiniai įgūdžiai, įgyjami grupinėje veikloje.
7. Palankus socialinio pedagogo individualaus darbo su mokiniu vertinimas ir darbo efektyvumą didinantys veiksniai.
8. Nepakankamas mokinių socialinių įgūdžių valdymas.
9. Naujų socialinių įgūdžių programų bei specialisto padėsiančio įgyvendinti socialinių įgūdžių programas poreikis.

Darbe taip pat buvo pasitelktas ekspertų vertinimo metodas. Dalyvių buvo prašoma į lenteles įrašyti kategorijos pavadinimą pagal pateiktas subkategorijas. Gauti rezultatai iš esmės nesiskyrė nuo darbe suformuluotų kategorijų, o tai įrodo kategorijų patikimumą. Ekspertų įrašytų kategorijų pavadinimai yra konkretūs ir ne tokie išsamūs, kaip šio darbo autorės kategorijų pavadinimai. Ekspertų anketų rezultatai pateikti 3 priede.

Baigiamojo magistro darbo projektinė dalis

1. Projekto aprašymas

1.1. projekto anotacija (trumpas projekto pristatymas nuo 1000 iki 2000 spaudos ženklų)

Šiaulių m. X gimnazijoje pastebėtas poreikis ugdyti mokinių socialinius įgūdžius. Šiuo metu mokykla neturi tinkamai įrengtų patalpų šiam poreikiui kokybiškai įgyvendinti. Mokiniais norima įkurti jaukią, netradicinę ir neformalią aplinką, kurios metu būtų įgyvendinami užsibrėžti tikslai. Norima, kad mokiniai jaustųsi komfortabili, noriai lankytų užsiėmimus.

Yra numatoma, kad bus sudarytos dvi socialinių įgūdžių ugdymo grupės po 12 mokinių. Mokiniai į šią grupę bus atrenkami tikslingai. Numatoma, kad vienoje grupėje dalyvaus 6 mokiniai pasižymintys socialinių įgūdžių stoka bei 6 mokiniai pasižymintys puikiais socialiniais įgūdžiais. Užsiėmimai vyks kartą per savaitę, 6 mėnesius. Socialinių gebėjimų užsiėmimus ves specialistas, kuris bus įdarbintas iš projekto lėšų. Kartu su įdarbintu specialistu ir suburta projekto komanda bus kuriama socialinių įgūdžių ugdymo programa, kuria vadovaujantis vyks užsiėmimai. Mokiniai bus ugdomi tinkamo bendravimo ir bendradarbiavimo, emocijų reiškimo ir valdymo, konfliktų sprendimo, savęs pažinimo ir realizavimo, kt. socialinių įgūdžių.

Taip pat matomas poreikis vesti tėvystės įgūdžių užsiėmimus. Dėl šios priežasties 3 mėn., kartą per dvi savaites vyks tėvystės įgūdžių užsiėmimai, kuriose dalyvaus tikslingai atrinkti tėvai, numatoma kviešti tuos tėvus, kurių vaikai pasižymi socialinių gebėjimų stoka ir dalyvauja planuojamos grupės užsiėmimuose.

1.2. Projekto tikslas

Plėtoti mokinių socialinių gebėjimų ugdymą įstaigoje, sukuriant ir pritaikant patalpas socialinių įgūdžių stiprinimui.

1.3. Projekto uždaviniai

1. Sudaryti projekto komandą.
2. Įsigyti reikalingą inventorių ir įrengti patalpas pritaikytas socialinių įgūdžių ugdymui.
3. Sukurti mokinių socialinių įgūdžių ugdymo planą numatymam projektiniam laikotarpiui.
4. Įdarbinti specialistą, kuris ugdytų tikslinės grupės mokinių socialinius gebėjimus.
5. Suburti mokinių grupę socialinių įgūdžių ugdymui.
6. Šviesti tikslinės grupės mokinių tėvus tėvystės įgūdžių temomis.
7. Viešinti mokykloje įkurtą socialinių įgūdžių ugdymo kabinetą.

2. Projekto poreikio pagrindimas

2.1. Situacijos (problemos) analizė: atlikti tyrimai, kiti duomenys¹⁵

Mokinių socialinių įgūdžių stoka dažnai eskaluojama žiniasklaidoje, spaudoje. Vis labiau akcentuojama mokinių kultūros ir pagarbos stoka aplinkiniams. Tai patvirtina ir šio magistro darbo atliktas tyrimas, kur respondentai įvardijo mokinių kultūros, pagarbos stoką, negebėjimą tinkamai spręsti susidariusias konfliktines situacijas taip pat akcentavo žemą savęs vertinimą.

Pivorienės, Jurkonytės (2008) atliko tyrimo duomenimis net 44 proc. mokytojų patiria psichologinį ar fizinį smurtą. Zaborskio (2005) tyrimo duomenimis patyčias mokykloje patiriančių ir iš kitų besityčiojančių moksleivių dažnis Lietuvos yra didesnis negu kitose Europos šalyse: dažnų patyčių aukomis tampa vidutiniškai kas trečias moksleivis. Kaip teigia Jančiauskas (2015), dažnai šeimose patirtas neigiamas emocijas ar patirtą, matomą agresiją vaikai išlieja mokykloje.

Donnellan ir kt. (2005) nurodo, kad yra ryšys tarp menkos savivertės ir agresijos. Jie teigia, kad mokiniai turintys žemą savivertę yra labiau linkę į agresyvumą, nepriimtina elgesį. Patchin, Hinduja (2010) tyrinėjo virtulių patyčių įtaką asmens savivertei, jie taip pat pažymi, kad tiek asmuo patyręs patyčias, tiek agresorius turi žemą savęs vertinimą.

Visi nurodyti duomenys rodo mokinių socialinių įgūdžių stoką, t.y. žema savivertė, netinkami bendravimo būdai su aplinkiniais, negebėjimas tinkamais būdais reikšti neigiamas emocijas.

¹⁵ Situacijos analizė turi būti grindžiama ir magistro baigiamojo darbo empirinio tyrimo rezultatais

Magistro darbe apklausti dalyviai taip pat akcentavo, kad savose mokyklose veda ar buvo vedamos kitų specialistų socialinių įgūdžių, tėvystės įgūdžių grupės tėvams ar rengiamos paskaitos panašiomis temomis. Tai parodo poreikį panašių grupių. Žiūrint bendrąją prasme, Lietuvoje tėvystės įgūdžių ar mokomųjų socialinių įgūdžių grupių tėvams stokojama, kaip mini Marcinkevičiūtė, Balženkienė (2014).

Pasak Jonynienės (2010), daugelis tėvų yra sutrikę, abejoja bendravimo su vaiku būdais ir modeliu, savo, kaip tėvo ar motinos vaidmeniu vaiko auklėjimo procese, o tai sukelia bendravimo spragas šeimoje, papildomų rūpesčių, trukdo tėvams būti jautriems vaiko poreikiams. Tad tėvystės įgūdžių programos yra vienas iš būdų padėti tėvams įgyti gebėjimų, vaiko auklėjimo, tinkamo bendravimo, socialinių įgūdžių ugdymo procese.

Magistro darbo tyrimo duomenys rodo specialisto, kuris vestų socialinių įgūdžių ugdymo grupę poreikį. Tyrimo dalyviai įvardija laiko ir fizinių jėgų stoką įgyvendinant socialinių įgūdžių grupės programas. Atlikti moksliniai tyrimai, taip pat įvardija, jog socialiniai pedagogai susiduria su dideliu darbo krūviu, dėl ko atsiranda nuovargis, stresas, kiti sveikatos sutrikimai (Bubnys, Petrošiūtė 2008; Leliūgienė, Baršauskienė, Mertinkaitytė, 2008).

2.2. Nacionaliniai ir/ar tarptautiniai (ES) dokumentai, pagrindžiantys projekto reikalingumą

Mokykla pirmiausiai yra suvokiama, kaip formalus švietimo teikėjas. Pastaraisiais metais vis labiau yra akcentuojama Geros mokyklos koncepcija, kurioje pabrėžiamas, asmenybės augimas ir saviraiška, besimokanti bendruomenė, dialogas, mokymosi visą gyvenimą principai.

Geros mokyklos koncepcijoje pažymima, kad mokyklose mokymasis turėtų „socialėti“, tai reiškia, kad mokiniai mokosi partneriškai, grupėse, komandose, įvairiose socialiniuose ir virtualiose tinkluose. Mokykla skatina asmenybės augimą: mokiniai suvokia save kaip asmenybes, pasitiki savimi, adekvačiai ir kritiškai vertina realybę. Šie paminėti faktoriai yra socialiniai įgūdžiai. Tai dar kartą parodo, kad jų lavinimas yra neatsiejamas ir reikalingas kasdieniniame gyvenime, į juos yra orientuojamasi kuriant saugią ir lanksčią šiuolaikinę ugdymo instituciją.

Socialinė veikla mokyklose yra apibrėžta formaliai, t.y. nuo 2007 – 2008 mokslo metų socialinė veikla privaloma visiems 5 – 10 (I – II gimnazijos kl.) klasių mokiniams ir skiriama ne mažiau kaip 5 valandos per metus. Ši veikla yra orientuota į socialinių ryšių kūrimą, stiprinimą, pilietiškumą, visuomeninio konteksto suvokimą, atsakomybę ir kt. Tai yra patvirtinta Švietimo ir Mokslo ministro, kiekvienų metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruose ugdymo planuose.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1989) taip pat pabrėžiama visapusiškos asmenybės ugdymas, pagarba sau ir aplinkiniams.

3. Projekto tikslinės grupės

1.1. Projekto tikslinės grupės

Šiaulių m. X gimnazijos I-II kl. mokiniai.

Mokinių socialinių įgūdžių grupės:

I grupė:

6 mok. - pasižymintys socialinių įgūdžių stoka

6 mok. - aktyvūs mokiniai, pasižymintys puikiais socialiniais įgūdžiais.

II grupė:

6 mok. - pasižymintys socialinių įgūdžių stoka

6 mok. - aktyvūs mokiniai, pasižymintys puikiais socialiniais įgūdžiais.

Tėvų tėvystės įgūdžių grupė:

12 tėvų, kurių vaikai pasižymi socialinių įgūdžių stoka (I ir II grupių mokiniai).

Iš viso:

36 dalyviai:

24 mokiniai.

12 mokinių tėvų.

4. Projekto planas ir veiklos

Veiklos pav.	7 mėnuo	8 mėn.	9 mėn.	10 mėn.	11 mėn.	12 mėn.	1 mėn.	2 mėn.	3 mėn.	4 mėn.	5 mėn.	6 mėn.
1 veikla Projekto komandos subūrimas												
2 veikla Inventoriaus įsigijimas												
3 veikla Patalpų įrengimas												
4 veikla Socialinių įgūdžių ugdymo bei tėvystės įgūdžių plėtojimo programų sukūrimas												
5 veikla Specialisto įgyvendinančio socialinių įgūdžių ugdymo programą įdarbinimas												
6 veikla Mokinių socialinių įgūdžių grupių subūrimas												
7 veikla Tikslinės grupės mokinių tėvų informavimas apie tėvystės įgūdžių grupę.												
8 veikla Mokinių socialinių įgūdžių ugdymas pagal numatytą programą.												
9 veikla Tėvystės įgūdžių plėtojimas pagal numatytą programą												

10 veikla Straipsnio apie įkurtą socialinių įgūdžių ugdymo kabineta gimnazijos internetiniame puslapyje sukūrimas ir pateikimas												
11 veikla. Dviejų straipsnių apie įkurtą socialinių įgūdžių ugdymo kabineta vietos spaudai pateikimas												

5. Planuojami rezultatai

<p>5.1. Projekto poveikis tikslinėms grupėms</p> <p><u>Mokiniams:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tobulina ar/ir įgyja naujų socialinių įgūdžių. 2. Turiningai ir kryptingai praleidžia laiką, susiranda naujų draugų. 3. Gauna socialinę – pedagoginę pagalbą. 4. Mokyklos patalpų pritaikymas socialinių įgūdžių ugdymui suteikia komfortabilumo, jaukumo. <p><u>Tikslinės grupės mokinių tėvams:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gauna tikslingą teorinę informaciją apie paauglių psichologinius aspektus, įgyja bendravimo, emocijų reiškimo, konstruktyvaus konflikto sprendimo ir kt. įgūdžius. 2. Praktiškai įgyvendina užduotis susijusias su tėvystės įgūdžiais. 3. Gerosios patirties dalijimasis su kitais tėvystės įgūdžių grupės nariais.
<p>5.2. Projekto metu planuojami sukurti inovaciniai produktai (metodai, programos, mokomoji medžiaga, publikacijos, etc.)</p> <p>Mokykloje naujai įrengtos patalpos skirtos mokinių socialinių įgūdžių ugdymui. Patalpose vyraus jaukumas, komfortabilumas, nes bus vengiama tradicinės mokyklos klasės įrengimo. Taip pat bus sukurta socialinių įgūdžių ugdymo programa pagal kurią bus ugdomi mokiniai.</p>
<p>5.3. Projekto tęstinumas</p> <p>Socialinių įgūdžių ugdymo kabinetas veiks ir toliau, t.y. sekančiais mokslo metais bus kuriamos naujos mokinių socialinių įgūdžių grupės, kurios naudosis įkurtomis patalpomis. Pagal galimybes ir/ar gaunamą finansavimą bus įdarbinamas specialistas, kuris ves socialinių įgūdžių grupes. Šio projekto metu sukurta socialinių gebėjimų programa bus kas kart atnaujinama ir tobulinama.</p>
<p>5.4. Numatomas poveikis:</p>
<p>5.4.1. horizontaliu lygiu (politikai) (teisės aktai, viešumas, etc.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Švietimas ir ugdymas, mokiniai ir tėvai teoriškai ir praktiškai įgyja žinių, formuojasi vertybinės nuostatos, kritinis mąstymas, vyksta visapusiškas asmenybės augimas, tai daro teigiamą poveikį visuomenei. • Viešinamas gimnazijoje esantis socialinių įgūdžių ugdymo kabinetas pritrauks didesnę tėvų ir mokinių dėmesį renkantis mokyklą.

5.4.2. vertikaliu lygiu (praktikai)
<ul style="list-style-type: none"> • Mokykloje atsiranda tinkamai pritaikytos patalpos socialinių įgūdžių ugdymui. • Sukuriama ir naudojama socialinių įgūdžių ugdymo programa. • Vyksta nuolatinis mokinių socialinių įgūdžių ugdymas.

6. Numatomos išlaidos

Eil. Nr.	Projekto išlaidos	2016 metai	2017 metai	Išlaidos iš viso, eur
1.	1 veikla. Inventoriaus įsigijimas	X		
	Knygų spinta, 2 vnt.	X		40,00
	Stalas, 3 vnt.	X		150,00
	Sėdmaišis, 4 vnt.	X		120,70
	Kėdės, 12 vnt.	X		360,00
	Stacionarus kompiuteris, 1 vnt.	X		199,99
	Magnetinė lenta, 1 vnt.	X		50,65
	A3 formato lapai, 1000 lapų (2 pak.)	X		11,20
	A 4 formato lapai, 1000 lapų, (2 pak.)	X		10,20
	Spalvotas popierius, 4 pak.	X		13,99
	Spalvoti pieštukai, 2 pak.	X		5,99
	Markeriai, 12 vnt.	X		5,76
	Flomasteriai, 3 pak.	X		2,50
	Lipnūs lapeliai, 6 vnt.	X		2,00
	Segtuvai, 3 vnt.	X		12,64
	Įmautės, 100vnt.	X		10,00
	Žirklys, 5 vt.			11,00
	Pieštukai, 12 vnt.	X		3,00
	Klijai, 8 vnt.	X		8,99
	Iš viso:			1008,61
2.	3 veikla. Specialisto įdarbinimas	X		
	Darbo užmokestis, 0,5 etato (8 mėn.)	X	X	2286,2 (285,78 mėn.)
	Iš viso:			2286,2
3.	4 veikla. Viešinimas		X	
	Straipsniai laikraštyje, 2 vnt.		X	30,00
	Iš viso:			30,00
	IŠ VISO:			3324,81

7. Finansavimo šaltiniai

Šaltinis	Suma. Eur
1. Paramos lėšos	2724,81
2. Pareiškėjo ir partnerių lėšos	500,00
3. Nacionalinės lėšos (valstybės biudžeto, savivaldybės biudžeto lėšos)	100,00

4. Privačios lėšos	0
5. Kiti šaltiniai (įvardinti) (gali būti kiti potencialūs finansavimo fondai)	0

Literatūra

1. Albrecht, S. F., Mathur, S. R., Jones R. E., Alazemi, S. (2015). A School-wide Three-tiered Program of Social Skill Intervention: Results of a Three-year Cohort Study. *Education and Treatment of Children*, 38 (4), 565 – 586.
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=b57cbfd5-de2d-4772-8e73-15aa4fe09bc4%40sessionmgr120&hid=106> (žiūrėta 2016-04-05).
2. Aramavičiūtė, V. (1998). *Ugdymo samprata*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
3. Astrasukienė, A., Bankauskauskienė, I., Grimalauskienė, O., Leonienė, V., Šarkanė, R. (2009). *Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas*. Vilnius: Narkotikų kontrolės departamentas.
4. Barkauskaitė, M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika*. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
5. Barkauskaitė, M., Mikalauskiene, J. (2011). Saugios aplinkos kūrimas bendrojo ugdymo mokykloje. *Pedagogika*, 103, 30–37.
6. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003). Vilnius.
<http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/programos.pdf> (žiūrėta 2015-09-02).
7. Berry, D., O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher-child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31, 1–14.
http://berrylab.education.illinois.edu/uploads/2/2/4/9/22498268/berry_oconnor_2010_jadp.pdf (žiūrėta 2016-04-27).
8. Bubnys, R., Petrošiūtė, D. (2008). Socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų gyvenimo kokybės vertinimas: profesinis aspektas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (20), 103–108.
9. Caldarella, P., Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors, *School Psychology Review*, 26, 265 – 279. <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1997-05514-013> (žiūrėta 2016-03-10).
10. Christensen, J. (2007). *School Safety in Urban Charter and Traditional Public Schools*. National Charter School research Project: Working paper. Washington: centre on reinventing public education. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED495844.pdf> (žiūrėta 2016-04-23).
11. Dikčienė, V. (2009). *Linkusių nusikalsti vaikų konsultavimas: praktiniai patarimai*. Vilnius: Baltijos kopija.
12. Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., Caspi, A. (2005). Low Self-Esteem Is Related to Aggression, Antisocial Behavior, and Delinquency. *Psychological Science*, 16 (4), 328–335.

- <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.522.47&rep=rep1&type=pdf>
(žiūrėta 2016-04-23).
13. Durlak, J. A., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., Weissberg, R. P., Schellinger, K. B. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child Development*, 82 (1), 405–432. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=7bd514e8-53ee-47be-ba97-e782edfd3348%40sessionmgr4003&vid=20&hid=4204> (žiūrėta 2016-04-27).
 14. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Pachan, M. (2010). A Meta-Analysis of After-School Programs That Seek to Promote Personal and Social Skills in Children and Adolescents. *American Journal of Community Psychology*, 45, 294–309. http://www.peermediationonline.org/pdfresearch/5_Meta_Analysis.pdf (žiūrėta 2016-04-05).
 15. Gaigalienė, M., Lukšienė, L. (2002). Paauglių laisvalaikio ypatumai. *Pedagogika*, 62, 27–32.
 16. Gailienė, K. (2015). Mokinių tarpasmeniniai santykiai adaptuojantis naujoje gimnazijos klasėje. *Pedagogika*, 117 (1), 211–224.
 17. Grinkevičiūtė Ž., Vyšniauskytė-Rimkienė, J. (2013). Prevencinis socialinių įgūdžių lavinimas vidurinėje mokykloje: paauglių įgūdžių raiškos ypatumai. *STEPP: socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 7, 141–157.
 18. Gudžinskienė, V. (2011). Konstruktyvizmo ištakos Lietuvoje ugdant socialinius įgūdžius. *Pedagogika*, 103, 38–45.
 19. Gudžinskienė, V. (2013). *Jaunimo socialinės sąveikos ugdymas*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
 20. Gudžinskienė, V., Railienė, A. (2012). Gyvenimo įgūdžių ugdymo ir ugdymo karjerai sąsaja: bendrojo lavinimo kontekstas. *Acta pedagogica Vilnensia*, 29, 61–72.
 21. Harrell, A. W., Mercer, A. H., DeRosier, M. E. (2009). Improving the Social-Behavioral Adjustment of Adolescents: The Effectiveness of a Social Skills Group Intervention. *Journal of Child & Family Studies*, 18, 378–387. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=7bd514e8-53ee-47be-ba97-e782edfd3348%40sessionmgr4003&vid=42&hid=4204> (žiūrėta 2016-04-27).
 22. Indrašienė, V. (2004). *Socialinio ugdymo technologijos: mokomoji knyga*. Vilnius: VPU.
 23. Insoo, O., Moss, J. M. (2012). School Bullying of Students with Special Needs: Counseling Issues and Effective Interventions. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 2 (2), 147–160. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=6a643f61-4b66-489e-999a-3df52b7224a5%40sessionmgr4004&vid=1&hid=4209> (žiūrėta 2016-04-23).

24. Jančiauskas, R. (2015). Pedagogų požiūris į agresyvų mokinių elgesį mokykloje. *Andragogika*, 1 (6), 170–187.
25. Jonynienė, J. (2010). Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksmų apžvalga. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: biopsichosocialinis požiūris*, 5, 119–137. <http://www.ipi.lt/upl/296.pdf> (žiūrėta 2016-04-04).
26. Jones, J. R., Murphy, A. S. (2015). Creating An Anti-Bullying Culture In Secondary Schools: Characteristics to Consider When Constructing Appropriate Anti-Bullying Programs. *American Secondary Education*, 43 (3), 73 – 83.
27. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2= (žiūrėta 2016-05-25).
28. Juodaitytė, A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: UAB Petro ofsetas.
29. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
30. Kairienė, B. (2006). Agresyvus tėvų elgesys su savo vaikais: pedagoginės korekcinės prielaidos. *Socialinis darbas*, 5 (1), 89–95.
31. Kočiūnas, R. (1995). *Psichologinis konsultavimas*. Vilnius: Lumen.
32. Lekavičienė, R. (2001). *Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
33. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
34. Leliūgienė, I., Baršauskienė, V., Mertinkaitytė, E. (2008). Socialinio pedagogo vadybinė veikla. *Socialinis darbas*, 7 (3), 129–139.
35. Malinauskas, R. (2011a). *Rizikos grupės vaikų socialiniai įgūdžiai*. Kaunas: LKKA.
36. Malinauskas, R., (2011b). Skirtingos lyties 14-16 metų mokinių socialinių įgūdžių panašumai ir skirtumai. *Mokslas ir edukaciniai procesai*, 3 (16), 120–127.
37. Malinauskas, R., Šniras, Š. (2009). Bendrojo lavinimo ir jaunimo mokyklų mokinių socialinių įgūdžių raiška. *Mokslas ir edukaciniai procesai*, 1 (7), 94–102.
38. Malinauskas, R., Šniras, Š. (2006a). Ugdymo programos įtaka sportuojančių moksleivių situaciniams socialiniams įgūdžiams. *Acta pedagogica Vilnensia*, 17, 111–121.
39. Malinauskas, R., Šniras, Š. (2006b). Miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių raiška. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (63), 111–117.
40. Malinauskas, R., Šniras, Š. (2005). Moral skills of schoolchildren. *Social behaviour and personality*, 33 (4), 383–390.
41. Marcinkevičiūtė, G., Balžekienė, A. (2014). Lietuvos ir Nyderlandų šeimos politikos priemonių ir jų prieinamumo lyginamoji analizė. *Viešoji politika ir administravimas*, 13

- (1), 80 – 94. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12087/2025-4256-1-SM.pdf?sequence=1> (žiūrėta 2016-04-04).
42. Margytė, M. (2011). Laimingo žmogaus ugdymo(si) prielaida – mokinių vasaros stovykla „svajonių mokykla“. *Mokymosi motyvaciją skatinantys veiksniai: tarptautinės mokslinės-metodinės-praktinės konferencijos medžiaga* (p. 115–119). Šiauliai: Lucilijus.
43. Merrell, K. W. (2001). Assessment of Children's Social Skills: Recent Developments, Best Practices and New Directions. *Exceptionality*, 9, 3–18. https://faculty.unlv.edu/sloe/Courses/EPY%20715/Merrell_2001.pdf (žiūrėta 2016-04-27).
44. Merrell, K. W., Gimpel, G. (2014). *Social Skills of Children and Adolescents – Conceptualization, Assessment, Treatment*. Brighton: Psychology Press. <https://books.google.lt/books?id=weEBAwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false> (žiūrėta: 2016-03-20).
45. Minkuvienė, E. (2014). *Socialinių kompetencijų ugdymo sistema Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklose*. <http://www.slideshare.net/TimeForLeaders/socialini-kompetenciju-ugdymo-sistema-iauli-miesto-bendrojo-igdymo-mokyklose> (žiūrėta 2016-04-24).
46. Mokyklos vertinimo rodikliai, pagal Geros mokyklos koncepciją. [www.nmva.smm.lt/wp.../02/Geros-mokyklos-vertinimo-rodikliai.docx](http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Geros-mokyklos-vertinimo-rodikliai.docx) (žiūrėta 2016-04-24).
47. Patchin, J. W., Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and Self-Esteem. *Journal of School Health*, 80 (12), 614–621. <http://wp.cune.org/matthewchapa/files/2012/12/Cyberbullying-and-Self-Esteem-Article-JSH.pdf> (žiūrėta 2016-04-23).
48. Petrikenė, Z., S. (2002). Vaiko sociokultūrinė raiška. Šilutė: Putinas.
49. Pivorienė, J., Jurkonytė, R. (2008). Moksleivių smurtas prieš pedagogus mokyklose. *Socialinis darbas*, 7 (2), 76–82.
50. Pruskus, V., Tuzienė, G. (2012). Mokinių agresyvaus elgesio prieš mokytojus priežastys, dažnis, formos ir prevencija: mokinių, mokytojų ir tėvų vertinimas. *Socialinis ugdymas*, 20 (30), 35–62.
51. Rajeckas, V. (2004). *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: VPU.
52. Raudeliūnaitė, R., Paigozina, R. (2009). Vaikų, gyvenančių globos namuose ir pilnose šeimose, socialinių įgūdžių empirinis tyrimas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (25), 169–176.
53. Ruškus, J., Jonynienė, V., Želvys, R., Bacys, V., Simonaitienė, B., Murauskas, A., Targamadžė, V. (2013). *Geros mokyklos koncepcija*. [www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/.../GM_koncepcija_11-121.docx](http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2016/04/GM_koncepcija_11-121.docx) (žiūrėta 2016-04-24).

54. Samašonok, K., Gudonis, V. (2007). Globos namų auklėtinių socialinių įgūdžių ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose. *Specialusis ugdymas*, 1 (16), 54–67.
55. Savanavičienė, A., Šilingienė, V. (2005). *Darbas grupėje*. Kaunas: Technologija.
56. Spense S. H. (2003). Social Skills Training with Children and Young People: Theory, Evidence and Practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8 (2), 84–96. <http://espace.library.uq.edu.au/eserv.php?pid=UQ%3A11076&dsID=camh03.pdf> (žiūrėta 2016-03-15).
57. Sturlienė, N. (2007). *Paauglių socialinių įgūdžių ugdymo programa „Tiltai“*. Kaunas: „Arx Baltica“ spaudos namai.
58. Swearer, S., Hymel, S. (2015). Bullying and Discrimination in School: Exploring Variations Across Student Subgroups. *School Psychology Review*, 44 (4), 504–509. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=0972d5b8-cb13-422b-b5a6-7effa0729082%40sessionmgr4002&vid=1&hid=4209> (žiūrėta 2016-04-23).
59. Šniras, Š., Malinauskas, R. (2006). *Moksleivių socialinių įgūdžių ugdymas*. Kaunas: LKKA.
60. Tidikis, R. (2003). *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
61. Tsang, H. W., Lak, D. C. (2010). *Social Skills*. International Encyclopedia of Rehabilitations. http://cirrie.buffalo.edu/encyclopedia/en/pdf/social_skills.pdf (žiūrėta: 2016-03-20).
62. Vaitkevičius, J. (2008). *Lietuvos pedagogika ir mokykla istorijos vingiuose*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
63. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Egalda.
64. Valantinas, A., Čiuladienė, G. (2012). Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą: ar tai problema Lietuvos mokyklose? *Socialinis darbas*, 11(2), 401–410.
65. Valiūtė, D. (2013). Bakalauro darbas. Paauglių laisvalaikio struktūra socioedukaciniu aspektu.
66. Vyšniauskytė-Rimkienė, J. (2008). Bendraamžių atstumtų ir izoliuotų paauglių socialinių gebėjimų lavinimas. *Specialusis ugdymas*, 2 (19), 22–30.
67. Vyšniauskytė-Rimkienė, J. (2007). Moksleivių socialinės kompetencijos ugdymo galimybės. *Pedagogika*, 86, 99–104.
68. Vyšniauskytė-Rimkienė, J. (2006). *Paauglių socialinės kompetencijos bendrojo lavinimo mokykloje plėtojimas taikant socialinių gebėjimų lavinimo modelį*. (Nepublikuota daktaro disertacija, Kaunas, 2006).

69. Vyšniauskytė-Rimkienė, J., Liobikienė T., N. (2012). *Gebėjimai socialinio darbo praktikoje (tėvystės ir vaikų socialinių gebėjimų lavinimas)*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
70. Vosylienė, E. (2009). *Socioedukacinis darbas su vaiku*. Vilnius: Baltos lankos.
71. Žukauskienė, R., Malinauskienė, O. (2008). Skirtumai tarp lyčių, prognozuojant elgesio ir emocinius sunkumus paauglystėje pagal asmenybės bruožus ir tėvų auklėjimo stilių. *Psichologija*, 38, 63–83.
72. Zaborskis, A., Cirtautienė, L., Žemaitienė, N. (2005). Moksleivių patyčios Lietuvos mokyklose 1994 – 2002 m. *Medicina*, 41 (7), 614–620.
73. Zaleskienė, I. (2008). *Socialinės veiklos vadovas*.
http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/socialines_veiklos_vadovas.pdf
(žiūrėta 2016-04-24).
74. Wallace, S. (2009). *A Dictionary of Education*. New York: Oxford university press.
75. Whetstone, P. J., Gillmor, S. C., Schuster, J. G. (2015). Effects of a Metacognitive Social Skill Intervention in a Rural Setting with At-Risk Adolescents. *Rural Special Education Quarterly*, 34 (2), 25–35.
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=7bd514e8-53ee-47be-ba97-e782edfd3348%40sessionmgr4003&vid=17&hid=4204> (žiūrėta 2016-04-27).

Donata Balandienė

**ANALYSIS OF THE BEST PRACTICES OF A SOCIAL EDUCATOR GAINED WHILE
DEVELOPING PUPILS' SOCIAL SKILLS**

The Master's Degree Thesis

Summary

The development of social skills is of vital importance in our daily lives. They are being learned from the very first days and are improving for the rest of our lifetime. From the start these skills are gained in the very first and most significant institution – family, and later on being developed and acquired the new ones in the kindergarten and school, as well.

The aim of this work is to provide the analysis of good practices of the work being carried out by a social pedagogue while educating students' social skills. According to this aim there are set certain tasks: to examine the forms of social skills and educational methods through applying theoretical analysis, also, to unfold the role of a social pedagogue in educating students' social abilities, to reveal education forms of students' social skills based on social workers practices through applying the interview method. Moreover, to reveal the education methods, form and structure of students social abilities through the application of the content analysis, and confirm the reliability of the identified categories while applying expert evaluation method, to provide the project devoted to strengthen students' social skills according to the research theoretical and empiric data.

The data of empirical research reveal the necessity to enroll parents into student social skills learning process as they are the ones who know their children best and are directly responsible for their education, thus are of significant help to the specialist. Furthermore, there is a strong emphasis on the advantages of social group activities as well as the need for individual consultations. There is a note on students' lack of social skills considering culture, respect, self-awareness, evaluation, conflict solving and emotional control. The need for new social skills programs and specialists who would help to implement social skills programs is expressed, as well.

Key words: social skills, social pedagogue, social work with families, social group work, social individual work.

PRIEDAI

